

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Specifika volnočasových aktivit u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Specifics of leisure activities for pupils with special educational needs

Autor práce: Magdalena Boušková

Mgr. Tomáš Fantyš

České Budějovice 2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 12. 12. 2013

Magdalena Boušková

Poděkování

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomáši Fantyšovi za velmi cenné rady, připomínky a dobré metodické vedení práce. Dále děkuji Mgr. Evě Bouškové, psycholožce, za odborné konzultace.“

Obsah

1 Úvod.....	7
2. Teoretická část	9
2.1 VOLNÝ ČAS	9
2.1.1 Pojem volný čas	9
2.1.2 Volný čas z různých pohledů	11
2.1.3 Nové přístupy ve volném čase	12
2.2 VLIV RODINY NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	13
2.2.1 Definice pojmu rodina.....	13
2.2.2 Funkce rodiny.....	14
2.2.3 Výchovné styly v rodině	14
2.3 VLIV ŽIVOTNÍHO STYLU NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	16
2.3.1 Pojem životní styl.....	16
2.3.2 Výchova ke zdravému životnímu stylu.....	17
2.3.3 Problematika současného životního stylu	18
2.4 VÝCHOVA.....	20
2.4.1 Pojem výchova	20
2.4.2 Pojem výchova mimo vyučování a její funkce	20
2.4.3 Zařízení pro výchovu ve volném čase.....	21
2.5 PŘEHLED ZAŘÍZENÍ V PÍSKU	22
2.6 POJEM RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	25
2.6.1 Sociální deviace	25
2.6.2 Alkoholismus	26
2.6.3 Drogová závislost.....	27
2.6.4 Gambling	30
2.6.5 Krádež	31
2.6.6 Vandalismus:.....	32
3 Praktická část	33
3.2 Stanovení hypotéz	34
3.3 Metodika práce.....	34
3.4 Analýza a interpretace dat.....	35
3.5 Vyhodnocení hypotéz.....	52

4 Závěr	54
5 Použité zdroje.....	57
6 Přílohy.....	59
6.1 Dotazník.....	59

Anotace

Zadaná práce je řešena jako teoreticko-empirická. Teoretická část je cílená na problematiku volnočasových aktivit u dětí. Teoretickým rámcem pro mě byla literatura týkající se problematiky volného času. Zároveň jsem soustředila na problematiku specifických momentů volnočasových aktivit u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. dětí, jež navštěvují praktické školy. S ohledem na to bylo nezbytné sociologickou perspektivu doplnit psychologickou a pedagogickou optikou s tím, že tyto momenty jsem konzultovala s odborníkem na tuto problematiku. Nedílnou součástí práce je samostatný empirický výzkum, jehož cílem je srovnání volnočasových aktivit dětí se speciálními potřebami a dětí navštěvující standardní školy.

Klíčová slova: volný čas, rodina, výchova, rizikové chování

Abstract

The assigned work is solved as a theoretical and empirical work. The theoretical part is aimed at the problems of children's leisure time activities. The literature, concerning the problems of leisure time activities, served as the theoretical frame of the work. I concentrated on the problems of the specific moments of the leisure time activities of the children with some special educational needs. It means for the children who attend special schools. With respect to these problems it was necessary to complete the sociological perspective with the psychological and pedagogical perspective. These moments was consulted with the specialist on these problems. Integral part of the work is the stand-alone empirical research. The aim of the research is to compare the leisure time activities of the children with some special needs and the children who attend ordinary schools.

Key words: leisure time, family, upbringing, dangerous behaviour

1 Úvod

„Neschopnost využívat volného času vede k tomu, že chceme volného času stále víc“.

Georges Friedmann

Čas. Čas je jedna ze základních fyzikálních veličin, má zásadní význam pro běžný lidský život, význam pro organizaci lidské společnosti. Čas je významným mezníkem v životě každého z nás. Byl, je a bude důležitým tématem v práci spisovatele, umělce, filosofa, neurochirurga, letce, ale i potápěče.

Zvláštní kategorií, která si pohledu práce zasluhuje zvýšenou pozornost, je čas volný. Volný čas v životě člověka lze chápat i jako dobu, která zůstává po odpočinku (spánek) a splnění si každodenních povinností. Je volbou každého z nás, jak s tímto časovým prostorem naloží, jaký způsob zábavy a aktivit zvolí, aby zregeneroval síly k další práci a zároveň si dopřál takovou aktivitu, která ho naplní, potěší, udělá běžný den osvěžujícím a radostnějším. To, jak se svým volnem nakládat, se učíme zpočátku od rodičů, později ve skupině kamarádů, vrstevníků. Dospělý člověk má již vybudovaný jakýsi vnitřní řád, na základě kterého své volno organizuje.

Přemýšlela jsem nad otázkou, jak je tomu s volným časem u dětí? Kolik volného času vlastně dnes děti mají? Kým je tento čas organizován a především kontrolován? Je tráven dětmi aktivně, anebo jen pasivně „přečkáván“? Hledají děti v době svého volna smysluplné činnosti? Anebo inklinují spíše k nudě? Jaké zkušenosti mají s rizikovým chováním? Jaký význam hrají v naplnění volného času sociální sítě? A v jaké míře naplňuje komunikace na sociálních sítích volný čas dětí?

Zajímalo mě, v jaké míře jsou s projevy rizikového chování v kontaktu děti ze základních škol? Jak je tomu u dětí, které jsou vzdělávány v systému speciálního školství? Existují-li mezi těmito dětmi nějaké (a jaké) významné rozdíly v organizaci a struktuře volného času. Jaký podíl mají ve využívání volného času dětí organizované volnočasové aktivity? Jak se do využívání volného času dětí zapojují rodiče, popř. širší

rodina? Které druhy volnočasových aktivit v současné době u dětí převažují? Jak tráví děti volno o víkendech a v době školních prázdnin?

Na základě těchto úvah jsem se pokusila o sestavení dotazníku, který by byl jakousi pilotní studií v této oblasti a jehož výsledky by sloužily nejen k detekci aktuální situace v našem regionu, ale mohly by být využity např. k určitým „nápravným opatřením“ – reorganizaci volného času dětí, změně nabídky volnočasových aktivit dětí, neboť práci s náplní volného času mladších žáků považuji za jednu z nejvýznamnějších preventivních aktivit z hlediska prevence rizikového chování dětí vůbec.

2. Teoretická část

2.1 VOLNÝ ČAS

2.1.1 Pojem volný čas

První zmínky o volném čase se objevují již ve starověkém Řecku, kdy se jím blíže zabývali filozofové jako Aristoteles, Seneca a Platón.

Volný čas jako pojem se v sociologii objevil jako reakce na průmyslově pracovní období, součástí života velké části industrializované společnosti se stal po zavedení osmihodinového pracovního dne, tj. od první světové války. V literatuře nalezneme mnoho pokusů o definici volného času, jedná se například o sociologické, politické, pedagogické, psychologické, ekonomické či filozofické definice. (Vážanský 1995: s. 17)

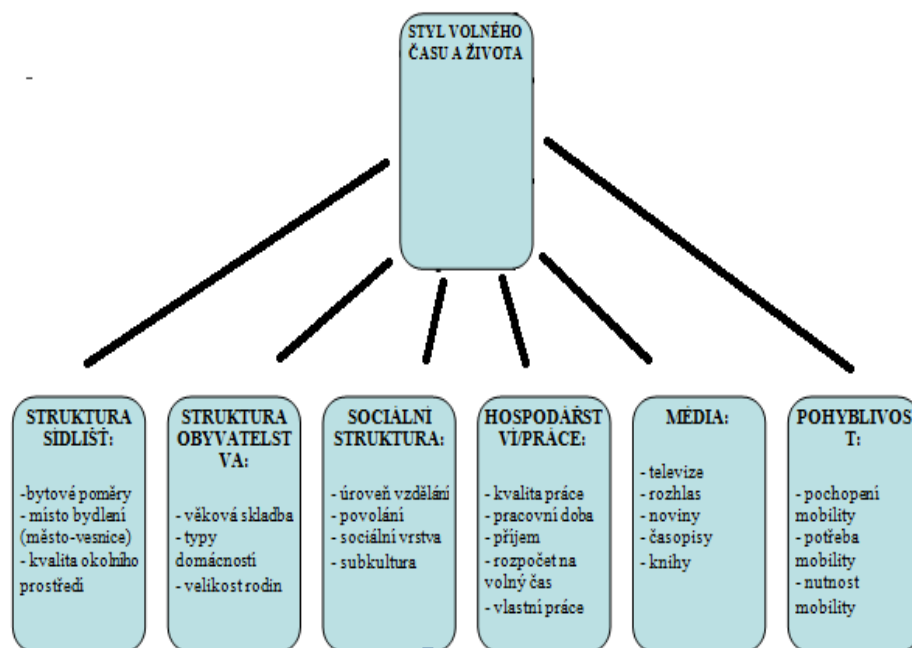
Dle **Žákové** se jedná: „... o časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnost nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně a tato činnost mu poskytuje uspokojení a příjemné zážitky.“ (Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 13)

Pod pojem volný čas jsou běžně zařazovány činnosti jako zábava, rekreace, odpočinek apod. Nepatří sem činnosti, které zabezpečují biologickou existenci člověka, tj. jídlo, spánek, hygiena, péče o zdraví. (Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 13)

Charakteristickým znakem volného času je, že člověk „*může, ale nemusí*“ vykonávat některou činnost. Volný čas tak slouží k regeneraci, obnově pracovní schopnosti, kulturnímu rozvoji či obohacení osobnosti. Na druhou stranu může však také vést k nárůstu problematického, až nebezpečného chování, např.: agresivní chování sportovních fanoušků, sledování agresivních scén v televizi apod. (Čáp, Mareš 2001: s. 291)

Řada sociologů zkoumala chování ve volném čase podle společenských kritérií a rozebírala jednotlivé faktory pomocí empirického sociálního výzkumu.

Faktory, ovlivňující styl volného času a života

(Vážanský 1993: s. 15)

Mnoho autorů se dále zabývá funkcí volného času. Dle **Havighursta** se musí volný čas starat o účast na sociálním životě, poskytovat možnosti k zajímavému prožití a tvůrčímu vyjádření osobnosti, dbát na pravidelné a rutinní utváření životní činnosti individua a být pramenem úcty k sobě samému i respektování ostatních. Naopak dle **Kaplana** musí volný čas umožňovat pocit k něčemu patřit, rozvíjet pocit vlastní individuality, být společností a jedinci užitečný či podněcovat tvůrčí síly člověka. (Vážanský 1992: s. 13)

Volný čas dítěte ovlivňují především rodiče a to z hlediska materiálního, tak i duchovního. Později disponuje volným časem dítěte učitel, který mu ukládá úkoly. Postupně si dítě osvojuje zájmy, které se snaží realizovat samo v čase, který nastává po splnění povinností. (Spousta 1996: s. 12)

2.1.2 Volný čas z různých pohledů

2.1.2.1 Volný čas ze sociologického pohledu

Sociální prostředí, především rodina, hraje významnou roli při trávení volného času. Všechny činnosti člověka ovlivňují utváření mezilidských vztahů a jsou to právě rodiče, kteří mají velký vliv na to, jak dítě bude trávit svůj volný čas. Škola či výchovná zařízení mohou také zabezpečovat péči o dítě. Pokud však některé z výše uvedených variant selhávají, může existovat reálně zvýšené riziko, že se dítě dostane do kontaktu s nežádoucí vrstevnickou skupinou a jeho další vývoj bude ohrožen. Jedná se především o užívání alkoholu, nikotinu či jiných návykových látek či o tendenci k agresivitě, brutalitě a k vandalismu. Rizikovým věkem je období dospívání, neboť klesá nabídka činností pro volný čas, která by byla dostupná a zároveň zajímavá i pro děti z méně podnětného nebo sociálně slabšího prostředí. Právě v tomto období roste význam právě vrstevnických skupin.

Nedostatek pozitivních sociálních vazeb, citu a pocitu sounáležitosti (popř. opakované neúspěchy, dlouhotrvající nuda), lze považovat za významné vlivy, které formují jedince. Dále hromadné sdělovací prostředky (především televize) vykazují v mnoha případech negativní vliv na dítě. Jedná se především o nevhodné pořady a o dobu, kterou dítě u televize tráví.

Dosavadní průzkumy využívání volného času uvádějí souvislosti mezi poruchou chování a špatnou úrovní rodinné výchovy a chudého využívání volného času. Samy děti pak jako vlivy, které formovaly jejich zájmy, označily své vrstevníky, dále rodiče, ojediněle učitele a vychovatele neuvádějí vůbec. (Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 15)

2.1.2.2 Volný čas z politického pohledu

Z politického hlediska hraje významnou roli školská politika a to konkrétně to, zda bude v rámci školské soustavy věnována dostatečná pozornost také zařízením pro

ovlivňování volného času dětí a v jaké míře bude stát svými orgány zasahovat do volného času obyvatelstva. Úloha státu při ovlivňování volného času spočívá především v zakládání, financování a ovlivňování zařízení pro volný čas dětí a mládeže, v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujících s dětmi a mládeží, ve vytváření kladných postojů dospělých členů společnosti k dětským aktivitám ve volném čase apod. (Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 16)

2.1.2.3 Volný čas z pedagogicko-psychologického pohledu

Tato hlediska zvažují věkové a individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase. Důležité je pamatovat i na to do jaké míry a jakým způsobem přispívají činnosti člověka ve volném čase k uspokojování biologických a psychických potřeb jedince. Z pedagogického pohledu má volný čas dětí a mládeže následující úkoly: naplňování volného času smysluplnými aktivitami – rekreačními i výchovně vzdělávacími – tj. výchova ve volném čase a dále poskytování dostatečného prostoru pro spontánnost, seberealizaci, utváření sociálních kontaktů apod. Cílem je tedy motivovat a poskytovat příležitosti pro rozvoj všech stránek člověka, tělesných, duševních i sociálních kontaktů. (Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 17)

2.1.3 Nové přístupy ve volném čase

Je žádoucí, aby volnému času dětí a nejrůznějších skupin (např. mládeže) byla věnována dostatečná pozornost. Ovlivňováním volného času se zabývá především obor pedagogiky volného času a obor speciální pedagogiky.

Mezi nové formy výchovy patří:

Animace – jedná se o výchovnou práci, založenou na vztazích. Pedagogický slovník animaci charakterizuje jako metodu, která využívá nedirektivní a akční metody povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svoji metodu a autonomii. Podmínkou však je, aby mladým lidem byly trvale předkládány pozitivní možnosti seberealizace. Důraz je kladen na dobrovolnost, otevřenost této výchovné situace, prostor pro iniciativu vychovávaných. (Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 77)

Výchova zážitkem – tento výchovný postup může být také označován jako výchova prožitkem, dobrodružstvím, výchova v přírodě, expedice apod. Za společný znak je považováno to, že vycházejí z intenzivního prožitku a ze zkušenosti získané aktivní účastí v nějakém programu (obvykle zahrnujícím fyzicky náročné činnosti, které jsou spojené s určitou mírou kontrolovaného rizika ve vnějším – přírodním i městském prostředí). Všechny tyto činnosti efektivně rozvíjí sebepojetí, sociální vztahy, vztah k životnímu prostředí, sebereflexi či vztah k životnímu prostředí. Předpokládá se, že prožití a zpracování takto získaných podnětů může vést ke změně chování a jednání a k pozitivnímu rozvoji osobnosti.

(Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 78)

Sociální asistenti – terénní práce (streetwork) – jedná se o novou formu práce s mládeží, která však více přesahuje do oblasti sociální pedagogiky či sociální práce. Když hovoříme o streetworku máme na mysli vyhledávání mladých lidí v prostředí, která jsou pro ně přirozená. Terénní pracovník se snaží navázat s těmito lidmi kontakt, nabízí jim pozitivní možnosti volného času (např.: organizování různých her, místních akcí, zážitků, víkendové či prázdninové expedice). Základní podmínkou pro tuto činnost je důvěra. (Pávková, Hájek, Hofbauer a kol. 2008: s. 79)

2.2 VLIV RODINY NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

2.2.1 Definice pojmu rodina

Definice pojmu rodina je velmi problematická, nalezneme mnoho definicí. J. Výrost ve své knize *Aplikovaná sociální psychologie* zmiňuje definici Odehnala, že rodina je: „*jakýsi nejuniverzálnější socializační činitel, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného*

působení se vytváří postoje k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“
(Výrost, Slaměník 1998, s. 304)

Z hlediska socializace je rodina nejdůležitější skupinou, neboť provází člověka ve všech fázích života. „*Rodina je základním životním prostředím dítěte. Nejen, že dítě obklopuje, ale také se do něho promítá.*“ (Helus 2007: s. 135)

2.2.2 Funkce rodiny

Rodina byla, je a bude nepostradatelnou a těžko nahraditelnou institucí pro dospělého člověka, natož pak pro dítě. Zabezpečuje předávání hodnot z generace na generaci a funguje jako nejvýznamnější socializační činitel. Rodina plní mnoho funkcí, jedná se například o funkci biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomickou či o funkci ochrannou. Pro tuto práci je však stěžejní funkci **socializačně-výchovná**. Právě rodina učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné společnosti. Tuto úlohu často přebírá i škola. Zde se předpokládá, že profesionální přístup učitelů napraví možné chyby rodiny.

Rodina by dále neměla zapomínat na rekreaci, relaxaci a zábavu. Tyto aktivity se týkají všech členů rodiny, ale právě pro děti mají význam největší. Do jaké míry plní rodina tuto funkci se projeví v trávení volného času, zájmových činnostech apod.

Je důležité zmínit, že všechny funkce spolu navzájem souvisí a nelze je chápat samostatně. V současné době dochází k proměnám rodiny. Rodina se zmenšuje, tj. přibývá matek samoživitelek, sňatky i porody jsou odkládány do vyššího věku. Postupně dochází k dezintegraci, tj. ubývá chvil, které tráví rodina spolu. Na vzniku dezintegrace má velký vliv pracovní zaneprázdněnost rodičů. Dalším rysem je klesající počet dětí v rodinách a stoupající počet rozvodů. Důsledkem tohoto všeho je rostoucí pocit izolovanosti a osamělosti. Dítě pak nejčastěji hledá útočiště ve vrstevnických skupinách. (Kraus 2008: s. 81)

2.2.3 Výchovné styly v rodině

Rodina (ostatně jako každá jiná skupina) ovlivňuje své členy především povahou meziosobních interakcí. Jedná se o atmosféru, klima či styl aktivit. Konkrétním projevem je právě také styl výchovy. (Řezáč 1998: s. 197)

Baumrindová rozlišuje tři typy výchovných stylů:

- **Autoritářský styl** je charakteristický vysokým stupněm direktivnosti a ulpělosti v prosazování požadavků na poslušnost dítěte. Rodiče, kteří preferují tento styl výchovy, s dítětem málo komunikují, uplatňují zásadu „mlč a dělej“ a tresty (včetně fyzických).
- **Povolující styl** klade důraz na poskytování maximální volnosti dítěti. Trestání, požadavky a jakékoli omezování jsou udělovány zcela minimálně.
- **Styl opřený o autoritu** má jasně stanovené principy a zásady toho co je správné a co nikoliv. Na rozdíl od autoritářského stylu rodiče s dítětem komunikují a dbají na to, aby dítě požadavkům rozumělo. Výzkumy dokazují, že v rodinách, ve kterých je uplatňován tento styl výchovy, dosahují děti lepších výsledků (jak ve vývoji osobnosti, rozumových schopností a ve školních výsledcích) než děti vychovávané předcházejícími dvěma styly. (Helus 2007: s. 69)

Z výzkumů vyplývá, že ambiciózní rodiče, kteří mají neadekvátní očekávání ke svým dětem, častěji vnímají své děti jako méně inteligentní, neposlušné (zlobivé) a nešikovné. (Řezáč 1998: s. 199)

Výchova je dále ovlivňována počtem dětí či jejich věkem. Při velkém počtu dětí nejsou rodiče schopni se všem dětem plně věnovat. To může mít neblahý vliv na psychický vývoj a školní úspěšnost dětí. Dále péči o mladší děti často přebírají sourozenci starší, pro které tato péče znamená větší „zabydlenost“ v dětském světě (rozvoj osobnosti se tak zpomaluje) a méně kontaktů s dospělými. **Helus** poukazuje na skutečnost, jak významné je, aby rodič dostatečně uvažoval nad problematikou sourozenectví - prvorozenec, druhorozenec či dítě v rodině nejmladší. Cílem je aktivizace tvořivého přístupu k realizaci socializačních a výchovných hodnot rodiče. (Helus 2007: s. 173)

2.3 VLIV ŽIVOTNÍHO STYLU NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

Pojem životní styl zahrnuje organizaci času, zájmy, záliby, ale i kontakty člověka. To jakým životním stylem člověk žije, ovlivňuje tedy i způsob trávení jeho volného času. Velkou roli hraje rodina, konkrétně výchova. Jakým životním stylem rodina žije, určuje rozhodujícím způsobem to, jakými zájmy vyplní svůj čas dítě. Jedinec, pocházející z nevhodného výchovného prostředí, může tak například svůj čas trávit s nežádoucími vrstevnickými skupinami, což může mít za následek vznik rizikového chování a rozvoj patologických závislostí.

2.3.1 Pojem životní styl

Životní styl definujeme jako: „*soubor názorů, postojů, temperamentových vlastností a návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují osobitost jeho chování.*“ (Kraus 2001: s. 153)

Každý člověk má jiný, specifický způsob života, který souvisí s hodnotami a ideály, které by v životě uskutečňoval. (Kraus 2001: s. 153) Životní styl zpravidla zahrnuje síť mezilidských vztahů včetně komunikace, výživy, tělesného pohybu, organizace času, zájmů, zálib apod. Je tedy tvořen v průběhu života a trvale dotvářen interakcí člověka s jeho prostředím. Dle psychologa **Adlera** významnou úlohu v životním stylu sehrává životní historie člověka, tzn., že pro aktuální způsob životního stylu je kromě jiného rozhodující i minulost. Ta se odráží v tom, jak je jedinec schopen zpracovávat současnost a jaký vztah si vytváří k budoucnosti. Jedná se tedy o jedinečný způsob chování člověka. Životní styl může přispívat k rozvoji patologických závislostí. (Pokorný, Telcová, Tomko 2002: s. 153) Mají – li určité životní situace povahu pravidelného opakování, hovoříme o tzv. **typických znacích životního stylu**, které jsou následující:

- kognitivní zhodnocení sebe sama a svého postavení ve světě – osobní životní filozofie
- způsob prožívání – kvalita a intenzita prožitku
- vztah k práci, odpočinku a pohybové aktivitě – seberealizace, schopnost relaxace

- zvládání sociální interakce – opěrná sociální síť, pocit bezpečí, nebýt na nikom závislý
- ego úroveň – zvládání náročných životních situací

(Kraus 2001: s. 153)

Faktory, které podporují utváření životního stylu lze rozdělit **objektivní** a **subjektivní**. **Objektivní faktory** vycházejí z cílů, potřeb a stavu společnosti a jsou ovlivňovány především ekonomickými a politickými faktory, vědeckými a technickými rozvoji či rozvojem cestování a dopravních prostředků. Naproti tomu **subjektivní osobnostní faktory** jsou konkrétnější. Do této skupiny patří zájmy, potřeby, intelekt, temperament, pohlaví či zdravotní stav jedince. Tyto faktory se pak dále promítají a kombinují s výchovným působením a zde sehraává důležitou úlohu **rodina**. Právě způsob, jakým rodina žije, vytváří základy celé osobnosti dítěte, včetně zásad a vzorů, podle kterých si dítě bude vytvářet svůj vlastní životní styl v budoucnosti. (Kraus 2001: s. 155)

2.3.2 Výchova ke zdravému životnímu stylu

Co vlastně znamená žít zdravě? *„Znamená to chovat se tak, abychom neohrozili vlastní zdraví ani zdraví našich nejbližších.“* (Kraus 2008: s. 170) Naplňování zdravého způsobu života závisí na následujících faktorech:

- životní rytmus
- pohybový rytmus
- duševní aktivita
- životospráva a racionální výživa
- zvládání náročných životních situací

„Pěstovat zdravý životní styl znamená rozvíjet tělesné, psychické a duchovní kultury osobnosti.“ (Kraus 2008: s. 170)

Pohyb je důležitá složka zdravého životního stylu, avšak v dnešní době dochází k postupnému snižování času, který věnujeme pohybu. Přitom výzkumy dokazují, že pravidelná fyzická námaha příznivě ovlivňuje:

- psychický stav, schopnost zvládat stresové situace
- vznik rizika srdečních onemocnění, rakoviny
- pocit tělesného zdraví

(Pokorný, Telcová, Tomko 2002: s. 164)

Na výchovu ke zdravému způsobu života v současné době nezapomíná ani vzdělávací soustava, ve které dochází postupně k rozšiřování nejrůznějších forem a prostředků výchovy. Cíle výchovy ke zdraví je připravit jedince na všechny složitosti a nástrahy současného světa a schopnost jim odolávat. (Kraus 2008: s. 171)

V souvislosti se životním stylem nesmíme opomenout význam psychohygieny. Jedná se o „*psychologickou disciplínu, která integruje všechny poznatky společenských, přírodních a technických věd, které jsou použitelné v péči o člověka z hlediska jeho vnitřní psychické stability, aktivní adaptace na prostředí, optimální výkonnosti a prožitku vlastního smysluplného života.*“ (Spousta 1996: s. 11)

2.3.3 Problematika současného životního stylu

Využívání volného času je nejčastěji spojováno s dvěma problémy a to jednak s celkovým nedostatkem volného času a jednak schopnostmi umět jej využívat skutečně efektivně. V současnosti čím dá tím vyšší počet lidí (a to především ženy) staví na první místo kariéru a na volný čas tak příliš času nezbyvá. Problematika schopnosti umět čas skutečně efektivně využívat se týká především mládeže, přičemž mladí lidé mají volného času relativně více, než dospělí v produktivním věku. Výzkumy ukazují, že poměrně značná část mladých lidí neví, jak trávit svůj volný čas. V průměru 17 hodin týdně věnuje mládež sledování televize či poslouchání rozhlasu. Čtyři hodiny týdně jsou věnovány četbě. (Kraus, Poláčková 2001: s. 162)

„*Lidé často ve volném čase nedělají jen to, co by chtěli, ale především to, co mohou.*“ (Kraus, Poláčková 2001: s. 162)

To znamená, že celý životní způsob i aktivity volného času jsou ovlivňovány společenskými podmínkami, jako jsou ekonomické poměry jednotlivce a rodiny, možnosti v dané lokalitě, nabídka různých zařízení apod. (Kraus, Poláčková 2001: s. 162)

K efektivnímu využívání volného času je tedy důležité mládež vést a připravovat, neboť nuda, zahálka (pasivní životní styl) a konzumní životní styl může přispívat ke vzniku různých sociálně patologických jevů, ať už drogových či nedrogových. (Pokorný, Telcová, Tomko 2002: s. 158)

Konzumní životní styl, čili styl orientovaný na spotřebu, se vyvíjí na základě řady příčin a vlivů:

- charakteristické rysy životního způsobu dané společnosti, kultura, hodnotový systém, vztahy mezi lidmi apod.
- dispozice daného člověka, jeho osobní historie, vyzrállost atd.
- prostředí, do kterého se člověk narodí

(Pokorný, Telcová, Tomko 2002: s. 159)

Člověka, který žije konzumním stylem života lze definovat následujícími body:

- jedinec přestává být subjektem, ale stává se z něj objekt, který se přizpůsobuje/podřizuje vnějším požadavkům a tlakům ze strany institucí, systémů apod.
- člověk trpí tzv. **nedělní neurózou** – volná čas není schopen vyplnit vlastními zájmy
- člověk na sebe nemá čas

(Pokorný, Telcová, Tomko 2002: s. 161)

Důsledkem vyhroceného životního stylu může být jednak rezignace na skutečné potřeby, dále vznik závislosti (záchvatovité přejídání, závislost na práci, alkoholu apod.)

2.4 VÝCHOVA

2.4.1 Pojem výchova

Výchovu lze chápat jako záměrné působení rodičů, učitelů, vychovatelů a výchovných institucí na děti a mládež. Jedná se o působení záměrné, cílevědomé, které si klade za cíl rozvinout v dítěti určité vlastnosti, názory, postoje a hodnotové orientace. Při tomto procesu jsou využívány výchovné prostředky a metody, založené na zkušenostech, tradici či na vědeckých poznatcích. (Čáp, Mareš 2001: s. 247)

Už od starého Řecka spolu kultura a výchova úzce souvisí, jejich vztah je dialektický – výchova je důležitý projev kultury. Současná výchova je chápána jako ucelený a zároveň otevřený systém, jehož jádrem je jedinec. Toto pojetí výchovy nalezneme i v díle J. A. Komenského. Tyto dva pojmy se navzájem ovlivňují, vzájemně působí na svůj rozvoj a kvalitu. Z toho vyplývá, že ta společnost, která má dobrý výchovných systém, je tedy i vysoce kulturní a na druhou stranu vysoce kulturní společnost se neobejde bez kvalitního výchovného systému. (Spousta 1996: s. 10)

2.4.2 Pojem výchova mimo vyučování a její funkce

Výchovu mimo vyučování lze vymezit následujícími charakteristikami:

- probíhá mimo povinné vyučování
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny
- je institucionálně zajištění
- uskutečňuje se převážně ve volném čase

Výchova mimo vyučování plní několik funkcí. Jedná se například o funkci **výchovně vzdělávací**, na kterou je kladen velký důraz a která spočívá s osvojení schopností dětí a mládeže, v usměrňování, kultivaci a uspokojování jejich potřeb a zájmů, přispívá k formování žádoucích postojů a vlastností. **Zdravotní funkce** je zajišťována institucemi, které přispívají k usměrňování denního režimu dne tak, aby pomáhal vytvářet zdravý životní styl. Toto usměrňování spočívá například ve střídání

činností různého charakteru, v podněcování a současně v poskytování příležitostí k vydatnému pohybu na čerstvém vzduchu. Dále zařízení zajišťující stravování dětí mohou vést jedince ke správné životosprávě a zásadám hygieny. **Sociální funkce** si klade za cíl pomoci rodičům ovlivňovat volný čas jejich dětí v době, kdy jsou zaměstnaní nebo mají jiné povinnosti. Výchovně – vzdělávací instituce mohou svojí činností vyrovnávat rozdíly mezi materiálními i psychologickými podmínkami rodin (pomáhají tak především dětem z konfliktního rodinného prostředí). Ne méně podstatná je **funkce preventivní** působící v řadě oblastí. Jedná se například o drogovou závislost, alkoholismus, kouření, kriminalitu a delikvenci, záškoláctví apod. (Pávková, Hájek, Houfbauer a kol. 2008: s. 37)

2.4.3 Zařízení pro výchovu ve volném čase

Výchovu mimo vyučování zajišťují nerůznější instituce vytvářející podmínky pro realizaci cílů výchovy. Je důležité, aby rodiče věděli o existenci a činnosti těchto zařízení, o jejich nabídkách a adekvátně je využili. Mezi tyto nejznámější instituce patří:

Školní družiny jsou určeny dětem prvního stupně základní školy. Plní funkci jednak výchovnou a zdravotní a především sociální, neboť toto zařízení pečuje o děti v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. (Pávková, Hájek, Houfbauer a kol. 2008: s. 112)

Školní kluby se zaměřují na práci s dětmi středního věku a vycházejí ze samostatnosti a z vyhraněnější zájmové činnosti těchto dětí. Typické pro toto zařízení je, že pracují na principu dobrovolnosti. Jádro práce školních klubů je zájmová činnost – v pravidelných kroužcích, souborech či tělovýchovných oddílech. (Pávková, Hájek, Houfbauer a kol. 2008: s. 113)

Střediska pro volný čas dětí a mládeže. Součástí těchto zařízení jsou zároveň domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Charakteristické pro jejich činnost je, že pracují pod odborným pedagogickým vedením. Organizují pravidelnou zájmovou činnost v kroužcích, soutěže pro talentované jedince, prázdninové tábory, aktivity na

hřištích, hernách apod. Důležitou funkci plní tato zařízení z toho důvodu, že umožňují účast dětem, mládeži, rodičům s dětmi a popřípadě dalším zájemcům.

(Pávková, Hájek, Houfbauer a kol. 2008: s. 121)

Domovy mládeže umožňují výchovnou péči, ubytování a stravování žákům středních škol, kteří nemohou, vzhledem ke vzdálenosti zvolené školy, do daného místa dojíždět. Funkcí tohoto zařízení jsou činnosti související s režimem dne, sebeobsluhy a přípravy na vyučování. Ne méně důležitým úkolem je dále péče o účelné vynaložení volného času mládeže. Při práci s těmito dětmi je důležité respektovat princip dobrovolnosti a uplatňování účinné motivace.

(Pávková, Hájek, Houfbauer a kol. 2008: s. 122)

Skaut je společenství lidí – kamarádů, přátel, prostě lidí, kteří sdílejí společné hodnoty. Skautská výchova ctí následující hodnoty: hrát fěr, spolupracovat s ostatními, být ohleduplný k okolnímu prostředí, mít vztah k přírodě. Skauting působí na rozvoj osobnosti dětí a mladých lidí a to prostřednictvím her, zážitků a dalších činností.¹

2.5 PŘEHLED ZAŘÍZENÍ V PÍSKU

Jelikož praktická část práce bude realizována na Speciální a praktické škole v Písku a na základní škole J. K. Tyla (taktéž v Písku), je následující kapitola věnována zařízením pro volný čas v Písku.

- **Arkáda – sociálně psychologické centrum, o.s., Husovo náměstí 2/2, Písek** – toto zařízení poskytuje své služby ve městě Písek a Milevsko. Provozuje krizové centrum, rodinnou poradnu, linku důvěry a kontaktní centrum.
(Adresář)
- **Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR, o. s., Klub Krteček v Písku, Družstevní 61, Písek** – náplní tohoto zařízení jsou jednak

¹ www.skaut.cz [cit. online 2. 12. 2012]

sociálně aktivizační služby pro děti a mládež se zdravotním postižením (jedná se o zájmové, vzdělávací a volnočasové aktivity, individuální a skupinové terapie), dále odborné sociální poradenství (pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí apod.) a klubová činnost (tuzemské i zahraniční pobyty, jednodenní výlety, keramický kroužek, víkendové pobyty apod.). Činnost je určena rodinám s dětmi se zdravotním postižením a osobám se zdravotním znevýhodněním. Služby jsou poskytovány bezplatně. (Adresář)

- **Jazykové školy**
- **Mateřské centrum Kvítek, Městský areál, vila 06, Sedláčkova 472, Písek** – jedná se o neziskové zařízení, zpravidla zakládáno matkami na mateřské dovolené. Slouží ke vzájemnému vzdělávání rodin s dětmi, nových přátelství, nápadů, zkušeností a nových pohledů na výchovu. Zařízení nabízí dětem přirozené setkání vrstevníků. Náplní centra jsou akce pro širokou veřejnost (např. Pohádkový les, Maškarní báleček, Narozeninové party), jarmarky, kroužky, besedy, přednášky s odborníky, výlety či vycházky.²
- **Občanské sdružení Polárka, Šobrova 111, Písek** – činností tohoto zařízení je pořádání aktivit ve prospěch dětí z Dětského domova v Písku, eventuálně z jiných dětských domovů. Dále podpora svěřenců, odcházející z dětského domova, kteří se dostali do složité životní situace. Služba je určena dětem a mládeži. (Adresář)
- **Občanské sdružení ŠVAGR, Píseckého 131, Písek** – posláním tohoto zařízení je pořádání integračních, prázdninových a víkendových pobytů pro děti a mládež se zdravotním mentálním i sociálním znevýhodněním z rodinného a ústavního prostředí. (Adresář)
- **Pedagogicko–psychologická poradna, Erbenova 722, Písek** – pedagogické – psychologické poradenství určené bezplatně dětem a mládeži. (Adresář)

² http://www.mckvitek.eu/?page_id=23 [cit. online 2. 12. 2012]

- **Pionýrská skupina Tábornický klub Písek, Smrkovická 2218, Písek** – nabízí práci s dětmi a mládeží, volnočasové aktivity, tábory. (Adresář)
- **Sdružení rodičů a přátel Svobodné waldorfské školy v Písku o.s., Dr. M. Horákové 1720, Písek** – pořádá (bezplatně) volnočasové aktivity pro děti a mládež, dramatickou výchovu, kulturně vzdělávací akce, ochotnická divadelní soubor Copánek. (Adresář)
- **Sportovní areály – městský sportovní areál** (tři fotbalová hřiště, hokejbalové hřiště, tenisový kurt, posilovna, rehabilitační zařízení), **plavecký stadion** (plavecká škola – **Plaváček**, plavání pro děti předškolního i školního věku, plavání pro rodiče s dětmi, zájmové plavecké kroužky, aquabely apod.), **zimní stadion** (veřejné bruslení pro základní školy, zájmové kroužky hokeje). (Adresář)
- **Středisko pro volný čas dětí a mládeže – „Dům dětí a mládeže“, Švantlova 2394, Písek** – tato organizace nabízí výchovné, vzdělávací, zájmové, popřípadě tematické, rekreační a táborové akce. Dále zajišťuje osvětovou činnost pro žáky, studenty, pedagogické pracovníky, popřípadě i další osoby. Středisko se mimo jiné podílí na další péči o nadané děti, žáky a studenty a spolupracuje se školami a dalšími institucemi. Do pravidelné činnosti tohoto zařízení patří kroužky, jako je bojové umění, cvičení, dramatické kroužky, hobby, hudba, jazyky, keramika, modeláři, počítače, sport, tanec, technika, tvořivé kroužky, výtvarná činnost, zábava a hry. Mezi další činnosti střediska patří pořádání táborů. (Adresář)
- **Školní družiny při základních či speciálních školách**
- **Školní kluby při základních či středních školách**

- **Základní umělecká škola Otakara Ševčíka Fráni Šrámka 131, Písek** - nabízí hudební, literárně – dramatický a výtvarný obor, příprava žáků k profesionálnímu studiu i pro amatérskou uměleckou činnost.³

Vzhledem k tomu, že odborné výzkumy uvádějí úzkou souvislost mezi způsobem využívání volného času a případnými projevy rizikového chování a já se s těmito názory bez výhrad ztotožňuji, bude další úsek teoretické části věnován rizikovému chování dětí a mládeže.

2.6 POJEM RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Rizikové chování je důležitý pojem, který v souvislosti s trávením volného času mládeže nelze opominout. Pokud dítě nemá žádné adekvátní mimoškolní aktivity či je jeho volný čas vyplněn nudou, může inklinovat k následujícím typům rizikového chování.

2.6.1 Sociální deviace

Je označení nejen pro kriminální chování, ale také pro chování, které není trestné. V minulosti se spíše uplatňoval pojem sociální patologie či sociální dezorganizace a až ve 40. letech tohoto století se v americké a britské sociologii začal používat pojem sociální deviace. Bartlová definuje deviaci jako: „.....*nepřizpůsobení se dané normě nebo souboru norem, které jsou většinou lidmi určité komunity nebo společnosti akceptovány.*“ (Bartlová 1998: s. 37) Jedná se tedy i narušení kterékoliv sociální normy. Deviace má zcela univerzální charakter, neboť ve všech společnostech nalezneme jedince či skupiny, jejichž chování je ostatními považováno za deviantní, podivné či problematické. Jedná se tedy o chování, které se nějak odchyluje od norem.

³ <http://www.zuspisek.cz/> [cit. online 2. 12. 2012]

Právě stanovení specifických či obecně přijímaných norem, od kterých se lidé odlišují, je velmi obtížné. U každé normy lze očekávat možnost porušení, proto je její nezbytnou součástí i určitá sankce. Každá společnost má jakýsi nepsaný a v časovém faktoru proměnlivý toleranční limit. Pro pochopení samotného pojmu deviace je nezbytné zaměřit se nejen na biologickou či psychologickou stránku člověka, ale dále je nutné vnímat člověka v souvislosti se sociálními podmínkami a prostředím, ve kterém žije a kde odchylky vznikají. (Bartlová 1998: s. 37)

2.6.2 Alkoholismus

„Alkohol je pro děti i mladistvé mnohem nebezpečnější nežli pro dospělé.“
(Nešpor 1997: s. 38)

Jedná se o jednoduchou chemickou látku, která velmi lehce proniká k různým orgánům. Není však důležitá jen koncentrace alkoholu v nápoji, ale i jeho množství. Játra dětí a mladistvých nejsou schopna odbourávat alkohol v takové míře jako u dospělých. I velmi malé množství může u dětí vyvolat nebezpečné otravy a navíc návyk se vytváří velmi rychle – *„Podle jistého amerického výzkumu je riziko škodlivého užívání drog vyšší u dětí, které začaly pít alkohol nebo kouřit v mladším věku.“* (Nešpor 1997: s. 38) Samotný pojem alkoholismus je většinou definován jako *„nadměrné či pravidelné pití alkoholu, spojené s nebezpečím získání návykového chování.“* (Bartlová 1998: s. 20) Světová zdravotnická organizace definuje chronického alkoholika *„jako jedince s chronickým onemocněním, které se manifestuje jako narušení chování. Je charakterizováno opakovanou konzumací alkoholických nápojů, která překračuje obvyklou dávku požívání nebo vyhovění společenským zvykům společnosti a projevu se jako narušování zdraví pijáků nebo jejich ekonomické či sociální funkce“.* (Bartlová 1998: s. 20)

Mezi hlavní příčiny užívání alkoholu a závislosti na něm patří příčiny genetické, biologické, psychické a sociální. Výzkumy ukazují, že závislost vzniká v souvislosti se socializačním procesem ve funkčně neúplných rodinách a je chápána jako neschopnost vyrovnat se s napětím a nejistotami související se složitým obdobím života. Důležitou roli hraje skupina vrstevníků, která může napomoci s konzumací alkoholu a drog. Dle **Freioveje** se daleko častěji stávají alkoholiky jednak děti pocházející z rodin

alkoholiků (Dle dítě z alkoholické rodiny má asi 20 krát větší pravděpodobnost, že se stane alkoholikem než dítě z nealkoholické rodiny) a dále děti žijící ve městě. (Turček 2003: s. 99) Výzkumů v oblasti užívání alkoholu je celá řada. **Měšková** uvádí, že u 68% mladistvých alkoholiků hrálo velkou roli nevhodné výchovné prostředí, **Mečíř** dále upozorňuje na to, že alkoholismus rodičů nepůsobí jako odstrašující příklad, ale u dětí vyvolává identifikaci s rodiči a dle **Roea** 59% dětí v dětských domovech měla za otce těžké alkoholiky, přičemž 25% těchto otců bylo soudně trestaných. Z výše uvedeného vyplývá, že prostředí, ze kterého dítě pochází či ve kterém vyrůstá, má velký vliv na užívání alkoholu. Pro svou snadnou dostupnost je dále alkohol řazen mezi nejzávažnější a nejrozšířenější formy návyku a jeho konzumace plní následující funkce:

- **fyziologická funkce:** alkohol jako potrava a dodavatel energie
 - **psychologická funkce:** alkohol pomáhá při úzkosti, napětí, na zlepšení nálady, při úniku z reality apod.
 - **rituální funkce:** rodinné obřady, svátky, oslavy (právě při rodinných oslavách, klesá tolerance rodičů ke konzumaci alkoholu jejich dětmi)
 - **sociální funkce:** hodování, symbol moci a prestiže, symbol kulturní identity a kontinuity
- (Bartlová 1998: s. 23)

Zvýšená konzumace alkoholu přispívá k častějšímu výskytu kriminality, k duševnímu onemocnění, sebevraždám či mentální retardaci. (Turček 2003: s. 106)

V některých evropských zemích nalezneme programy či kampaně preventivního zaměření s důrazem na výchovu, na zlepšení kvality života a na pestřejší možnosti při využívání volného času. Tyto programy se věnují rizikovým faktorům a skupinám, jejich snahou je včasná identifikace a včasná intervence. (Bartlová 1998: s. 24)

2.6.3 Drogová závislost

Tento termín stanovila v roce 1963 Světová zdravotnická organizace pro užívání všech druhů drog, včetně závislosti na alkoholu. Došlo tak k nahrazení starších termínů jako toxikomanie či narkomanie. Často se setkáme s termínem **abstinenční syndrom**.

Ten se může objevovat jak v oblasti fyzické či psychické. Jedná se o to, že organismus si postupně zvyká na novou látku, se kterou se opakovaně dostává do kontaktu, což může vést v zásadě ke dvěma projevům. Buď dojde k tzv. „vzestupu tolerance“, tzn., že organismus začne reagovat po určité době čím dál tím vyšší potřebou po dané droze a dochází tak k nutnosti zvýšit její množství, aby se dosáhlo očekávaného efektu. Druhým projevem je nedostatek drogy, který se projeví jako nepříjemný stav. Abstinenční syndrom je často součástí při odvykání a následné léčby a rozvíjí se velice rychle a to až do 24 hodin. Mezi jeho projevy patří nervozita, poruchy spánku, halucinace, bludy či deprese. Užívání a výběr jednotlivých druhů drog závisí na mnoha faktorech jako např. geografická lokalita, sociálně ekonomická struktura společnosti, pohlaví či osobnost. Drogou se rozumí *„přírodní nebo syntetická látka, která má psychotropní účinek, tj. ovlivňuje nějakým způsobem naše prožívání okolní reality, mění naše „vnitřní“ naladění – prostě působí na psychiku a může vyvolat závislost.“*

(Bartlová 1998: s. 26)

Drogy se nejčastěji dělí na tzv. tvrdé a měkké, dle **Turčeka** je však toto dělení nesprávné, neboť i měkké drogy mohou vyvolávat závislost.

Chvila a **Vengřínová** definují čtyři základní typy osobnosti, u kterých je větší pravděpodobnost náchylnosti k drogám. Jedná se:

- o výrazně extrovertní, dominantní jedince, aspirující na roli hvězdy ve skupině, mají obvykle dobrý intelekt
- o výrazně submisivní až skoro introvertní jedince
- o zanedbané děti s nízkým intelektem a s dlouhodobými poruchami chování

Mečír zase charakterizoval osoby s dispozicí k užívání návykových látek do následujících skupin:

- neurotické potíže, kdy jedinec pomocí drogy usiluje o vyrovnání
- reakce na konflikty doma, ve škole či sexuální problémy
- nejednotná skupina, do které patří hysterické osobnosti a mladiství bez iniciativy, kterým chybí možnost normálního života
- mladí lidé s vývojovou labilitou, kontakt s drogou pak vyústí do odchylného vývinu, ke kterému by jinak nedošlo

Vojtík a **Břicháček** dále vypracovali klasifikaci motivace pro zneužívání návykových látek:

- fyzická motivace: uvolnění, odstranění fyzických potíží, touha získat více energie
- senzorická motivace: touha stimulovat zrak, sluch, hmat, chuť, potřeba sexuální stimulace
- emoční motivace: proniknutí interpersonálními bariérami, získání uznání od vrstevníků, komunikace s nimi, vzdorování autoritě
- sociální motivace: identifikace s určitou subkulturou, únik z nesnesitelných podmínek prostředí
- intelektuální motivace: únik od nudy, od řešení nových problémů
- filozofická motivace: objevení nových, významných hodnot, nacházení smyslu života a osobní identifikace

Dlouhodobé užívání návykových látek působí na osobnost, mění charakterové vlastnosti a může vyústit až k rozpadu jedince. Dochází k narušení vztahu k okolí, k nejbližším a k povinnostem. Dostávají se pocity beznaděje, zmrzlosti životem, k selhávání ve škole. **Škodáček** uvádí, že až 91,8 procent jedinců má zhoršený školní prospěch vlivem psychoaktivních látek. **Deylin** upozorňuje na trojnásobný výskyt deprese u adolescentů užívající drogy a dle **Swadiho** je užívání drog nejčastěji spjata s nepřiměřeným sexuálním chováním, delikvencí, poruchami chování ve škole a se špatným prospěchem.

Waldamnn definuje čtyři vývojová stádia drogové závislosti:

1. stadium: hledání vztahu k droze – důvodem jsou nejčastěji konflikty a hledání východiska
2. stadium: mladistvý je již přizpůsobený skupině, ještě není závislý, drogu užívá jen ze zvyku
3. stadium: ztráta kontroly – počáteční stádium závislosti
4. stadium: jistá závislost, příjem drogy odstraňuje abstinční příznaky, jedinec už musí stále požívat udržovací dávky. bez léčení se nelze tohoto stavu zbavit (Turček 2003: s. 109)

Společné známky zneužívání alkoholu a drog:

„Čím dříve skutečnost správně rozpoznáte, tím pro všechny lépe.“ (Nešpor 1997: s. 35)

- Ztráta peněz a cennějších předmětů
- Změna přátel a kamarádů – zvláště nebezpeční mohou být starší děti a dospívající, kteří mají s drogou a alkoholem zkušenosti
- Blízcí přátelé, kteří zneužívají drogy
- Zhoršení vzhledu a péče o zevnějšek
- Náhle zhoršení školního prospěchu, ztráta zájmu o učení
- Podrážděnost, přecitlivělost, spavost, tendence vyhýbat se rodičům a v konfliktech odcházet z domova
- Ztráta zájmu o hodnoty, myšlenky, zájmy a lidi, které jedinec dříve považoval za důležité
- Tajnůstkářství
- Lhaní, rozporná tvrzení, rozpačitost
- Problémy s úřady a se zákonem – drobné krádeže, výtržnictví, rvačky
(Nešpor 1997:s. 35)

2.6.4 Gambling

Jiným slovem patologické hráčství, lze označit jako: „*poruchu chování a prožívání, která se vyznačuje především nutkavou potřebou hrát. Tato porucha spočívá v opakovaných epizodách hráčství, které jsou na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot.*“ (Bartlová 1998: s. 46) Hra o peníze má mnoho rizik a společnost k ní zaujímá většinou negativní postoj. Rizikovou skupinou jsou mladiství. Jedná se tedy o skupinu psychicky zranitelnou. Mezi zdravotní a sociální důsledky patologického hráčství patří především sebevražednost, kriminalita, psychosomatické onemocnění či prostituce. (Bartlová 1998: s. 47) Dochází dále k narušení vztahů, školských a pracovních povinností a tudíž k nezaměstnanosti a ztrátě finančních a následně věcných hodnot. Nejčastější formou jsou hrací automaty, hraní karet, návštěva kasín, sportovní a jiné sázky. (Turček 2003: s. 116) Typické pro gambling je tzv. hráčská vášeň, kdy jedinec ztrácí kontrolu nad svým časem penězi a v neposlední řadě především sám nad sebou. Častěji se objevuje u mužů a není závislá na věku, pohlaví, rase ani náboženství. Velmi negativním jevem je čím dál tím více klesající věková hranice hráčů. (Bartlová 1998: s. 46)

2.6.5 Krádež

Trestný čin a trestní zákoník definuje krádež jako čin, při kterém si někdo: „*přisvojí cizí věc s tím, že se jí zmocní a způsobí tak na cizím majetku škodu, čin spáchá vloupáním, bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí, čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě.*“

(§ 247a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění)

Čin spáchaný mladistvým (tj. dítě mladší patnácti let nebo ten, kdo v době spáchaní trestného činu dovršil patnáctý rok a nepřevršil osmnáctý rok věku) se nazývá **proviněním**. Trestáním mladistvých se podrobněji zabývá zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Při ukládání tohoto opatření se bere v úvahu osobnost jedince, včetně jeho věku, rozumové a mravní vyspělosti, zdravotního stavu, osobních, rodinných a sociálních poměrů. Opatření musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu. Hlavním smyslem tohoto opatření je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého a dále ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchaní provinění.

(§ 6b zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění)

Z hlediska poruch chování se krádež řadí do **asociálního chování**. Projevy tohoto chování mají většinou dlouhodobější charakter. Jedná se o rozpor se zvyklostmi společenské morálky, sociální citění jedince chybí, či je na nízké úrovni. Z hlediska agresivnosti spadá krádež do **neagresivních poruch chování**. Dle etopedie je pro krádeže charakteristická záměrnost a dále je třeba posuzovat několik kritérií a to místo, způsob a cíl krádeže. Řešení této situace vyžaduje speciálně pedagogický postup, tzn. zapojení jak poradenského systému, tak i speciálních výchovných zařízení, zdravotnických institucí a terapeutických pracovišť. (Slomek 2006: s. 11)

2.6.6 Vandalismus

Slovník cizích slov definuje vandalismus jako bezdůvodné, bezohledné ničení.⁴ Vandalismus je chování **antisociální** a má povahu **protispolečenského jednání**, poškozující jedince, jeho okolí, ohrožuje majetek, hodnoty i život. Jedná se již o porušování norem a zákonů. Náprava je v tomto případě dlouhodobá a často je pravděpodobné recidiva tohoto chování. Z hlediska agresivnosti patří vandalismus do **agresivních projevů** chování, které mohou mít násilnou podobu. Pro toto chování je charakteristická neschopnost empatie, nedostatek citového vztahu ke komukoliv, lhostejnost. Jedná se o neschopnost sebeovládání a výbušnosti. Agresivní jednání se vyskytuje v některých partách mladistvých a bývá často spojeno s dalšími sociálně patologickými jevy. Mezi hlavní příčiny tohoto chování patří specifické vlivy prostředí (např. psychická deprivace), dědičné dispozice či poškození mozku (např. po úrazech hlavy, v rámci epileptických změn osobnosti apod.) (Slomek 2006: s. 14)

V úvodní teoretické části své bakalářské práce jsem se tedy zabývala klíčovými pojmy oblasti volného času dětí a mládeže a jeho základních determinant. Zvýšenou pozornost jsem věnovala rodině, životnímu stylu a výchovným vlivům (v rodině, ve škole, ve výchovných zařízeních). Dále jsem zmínila některé projevy rizikového chování dětí a mládeže, které, podle mého názoru, úzce se způsobují využívání volného času souvisí a jejichž příčiny lze spatřovat, jak v nesprávných výchovných vlivech rodiny a dalších vychovatelů, tak i v nesprávném životním stylu jednotlivce i jeho nejbližšího okolí (rodina, kamarádi, vrstevníci).

Následující – praktická – část této práce bude věnována, jednak otázce metodického postupu pro plánované výzkumné šetření. V této fázi si stanovím základní výzkumné hypotézy. Pro jejich verifikaci použiji dotazníkovou metodu, která bude sestavena tak, aby byl zajištěn sběr základních dat o zkoumaných oblastech (obecné informace o žácích, způsoby využívání volného času dětmi a mládeží, zapojení rodiny v

⁴ <http://slovník-cizich-slov-online.com/vandalizmus-vandalismus> [cit. online 2. 12. 2012]

otázce využívání volna dětí a mládeže, vliv vrstevníků, rizikové chování dětí a mládeže).

Úkolem této praktické části bude zmapovat situaci volnočasových aktivit zkoumaného vzorku obecně. Vzhledem k cíli práce, tj. detekovat specifika volnočasových aktivit dětí s mentálním postižením (vzdělávaných v systému speciálního školství), bude potřebné zabývat se stejným výzkumným šetřením také ve skupině žáků, kteří navštěvují běžnou základní školu. V závěru výzkumné části se soustředím na interpretaci výsledků dotazníkového šetření (charakter a rozsah volnočasových dotazovaných žáků, hledání a interpretace odlišností u obou skupin žáků, specifika volnočasových činností u dětí s mentálním handicapem – charakter, rozsah, příčiny).

3 Praktická část

3.1 Cíle práce

Hlavním cílem této práce zmapování současné situace v otázce využití volného času dětí a mládeže, detekce struktury a organizace volnočasových aktivit. Dále ve zjištění případných odlišností náplně volného času dětí z běžných základních škol a dětí ze ZŠ praktické, tzn. děti ze speciálního školství. Jedná se o žáky s lehkým a středním stupněm mentálního postižení, pro účely dotazníkového šetření jsem vybrala žáky ZŠ praktické (dětí s lehkou mentální retardací). Kromě těchto cílů bylo hledání odpovědi na otázku, jakou roli mají ve struktuře volného času dětí a mládeže projevy rizikového chování.

3.2 Stanovení hypotéz

V přípravné fázi výzkumné části své práce jsem pozornost věnovala sestavení dotazníku (zkoumané oblasti, cílová skupina, sběr dat), stanovení si primárních výzkumných hypotéz.

- **Hypotéza č. 1** - *Děti ze základní školy praktické uvádějí četnější výskyt kontaktu s nejrůznějšími projevy rizikového chování - tabák, alkohol, drogy.*
- **Hypotéza č. 2** - *Struktura volného času u dětí z běžné základní školy je více organizována.*
- **Hypotéza č. 3** - *U dětí z běžné základní školy je účast rodičů (rodiny) na volnočasových aktivitách dětí intenzivnější.*

3.3 Metodika práce

Realizace výzkumné části byla podmíněna vypracováním anonymní dotazníkové metody. Dotazník byl tvořen 39 položkami, v rozsahu čtyř stran formátu A4. Obsahoval otázky uzavřené a polouzavřené. Kritériem pro sestavování otázek byl požadavek srozumitelnosti a jednoduchosti pro snadné porozumění obsahu i textu. V úvodu dotazníku byly zjišťovány některé údaje o respondentech (pohlaví, věk, údaje o rodině). V další části byla provedena detekce způsobu využívání volného času a v závěru byly zjišťovány zkušenosti žáků s rizikovým chováním.

Pro zkoumaný problém: Volnočasové aktivity a s tím spojené rizikové chování mládeže byla použita metoda kvantitativního šetření. Dotazník byl položen v Základní škole J. K. Tyla a v Základní škole praktické v Písku. Výzkumu se zúčastnilo celkem 60 respondentů. Kritériem pro výběr respondentů byla věková hranice 12- 15 let (druhý stupeň ZŠ) a souhlas žáků s vyplněním dotazníku. V základní škole J. K. Tyla bylo dotazníkové šetření provedeno u žáků 6. a 7. tříd. V základní škole praktické (žáci s lehkým stupněm mentální retardace) byl dotazník administrován u žáků 7. až 9. tříd, a to z důvodu nižšího počtu žáků v této škole. Výzkum byl prováděn v listopadu 2013. Získaná data byla zpracována pomocí programu Microsoft Office Excel 2007 a vyhodnocena pomocí názorných tabulek a grafů.

3.4 Analýza a interpretace dat

Výzkumu se zúčastnilo celkem 60 žáků ve věkové kategorii 12 až 15 let. Z toho 30 žáků navštěvovalo běžnou základní školu (18 chlapců a 12 dívek) a 30 žáků základní školu praktickou (20 chlapců a 10 dívek). Tabulka č. 1

Tabulka č. 1

	Počet žáků celkem	Dívky	Chlapci
ZŠ J. K. Tyla	30 (50%)	12 (40%)	18 (60%)
ZŠ praktická	30 (50%)	10 (33%)	20 (67%)

Z tabulky č. 1 vyplývá, že skladba zúčastněných respondentů, z hlediska pohlaví, je přibližně stejná.

Z celkového počtu dotazovaných žáků navštěvovalo v době šetření 15 žáků šestou třídu, 27 žáků sedmou třídu, 10 žáků osmou třídu a 8 žáků devátou třídu. Téměř polovina dotazovaných byla v té době žákem / žákyní sedmé třídy.

V době šetření uvedlo 49 žáků trvalé bydliště ve městě a 11 žáků žije na vesnici. Podrobněji v tabulce č. 2

Tabulka č. 2

	Město	Vesnice
ZŠ J. K. Tyla	24 (80%)	6 (20%)
ZŠ praktická	25 (83%)	5 (17%)
Celkem	49 (82%)	11 (11%)

Dále jsme se ptala, zda žák žije v rodině úplné nebo neúplné. 41 (68%) dotazovaných žije v úplné rodině (s oběma rodiči), dalších 19 (32%) popsalo rodinu jako neúplnou (manželství rozvedeno, jeden z rodičů chybí, děti s nařízenou ústavní výchovou).

Dále byli dotazováni žáci na údaj o počtu dětí v rodině (počet sourozenců). Podrobněji v tabulce č. 3

Tabulka č. 3

	jedináček	1 sourozenec	2 sourozenci	3 sourozenci	více sourozenců
ZŠ J. K. Tyla	3 (10%)	15 (50%)	6 (20%)	3 (10%)	3 (10%)
ZŠ praktická	2 (7%)	7 (23%)	9 (30%)	6 (20%)	6 (20%)

Z celkového počtu dotazovaných (60 žáků) uvedlo 22 žáků, tzn. téměř každý třetí jednoho sourozence v rodině. Na druhém místě jsou žáci se dvěma sourozenci, ti tvořili jednu čtvrtinu z celkového počtu dotazovaných. Nejméně bylo žáků – jedináčků.

Údaje o počtech sourozenců (dva a více sourozenců) u žáků základní školy praktické si lze vysvětlovat celkově nižší socio-ekonomickou úrovní těch rodin. Z celkového počtu třiceti dotazovaných žáků uvedlo šest žáků 3 a více sourozenců.

Otázka č. 1 *Navštěvuješ v týdnu organizované zájmové kroužky?*

Otázka č. 2. *Typ kroužku*

U otázky č. 1 se v odpovědích žáků běžné ZŠ a žáků praktické ZŠ vyskytl první statisticky významný rozdíl. Zatím co většina žáků běžné ZŠ má svůj volný čas organizovaný v zájmových kroužcích, u žáků základní školy praktické je to asi jen každý 4. až 5. žák.

Na základě odpovědí žáků běžné ZŠ byla patrná preference volnočasových aktivit se sportovním zaměřením (20 žáků) tzn. 33%. Z tohoto počtu 4 žáci věnují svůj volný čas ještě dalším zájmovým aktivitám (výtvarné, taneční, jazykové, hudební). Ostatní žáci uváděli volnočasové aktivity např.: fotografický kroužek, bojové sporty, péče o zvířata, skaut...)

U respondentů praktické ZŠ se organizované zájmové aktivity objevovaly ojediněle, byly to zejména hudební a taneční aktivity (3 žáci) a sport (2 žáci).

Otázka č. 3 *Navštěvuješ kroužky ve škole?*

Otázka č. 4 *Navštěvuješ kroužky mimo školu?*

Otázky č. 3 a č. 4 zjišťovaly, kde žáci navštěvují zájmové kroužky. Zda se účastní zájmových aktivit ve škole, anebo na kroužky docházejí mimo školu. Výsledky dopadly následovně. Devět dětí (30%) ze ZŠ J. K. Tyla navštěvuje kroužky nabízené školou, 25 dětí (83%) dochází na kroužky mimo školu. V ZŠ praktické navštěvují 3 děti (10%) kroužky ve škole a 8 dětí (27%) dochází na kroužky mimo školu.

Otázka č. 5 *Jak často navštěvuješ kroužky?*

Otázka č. 5 zjišťovala četnost návštěv žáků v zájmových aktivitách. Žáci základní školy J. K. Tyla navštěvují zájmové kroužky převážně jednou až dvakrát týdně (14 žáků) 12 žáků se věnuje organizovaným volnočasovým aktivitám dokonce 2x až 4x týdně. Většina žáků ZŠ praktické (19 žáků) na tuto otázku neodpověděla, ostatní uvedli aktivní činnost v zájmovém kroužku 1-2x v týdnu.

Otázka č. 6 *Věnuješ se kroužkům i během víkendu?*

Dále jsem se ptala, zda žáci věnují svůj čas kroužkům nejen v týdnu, ale i během víkendu. Viz tabulka č. 4

Tabulka č. 4

	Ano	Ne
ZŠ J. K. Tyla	15	15
ZŠ praktická	4	26

Zatím co u žáků běžné ZŠ tvoří zájmové kroužky náplň volného času i během víkendu v 50 %, tzn. u každého druhého dotazovaného žáka, u žáků praktické ZŠ se stává organizovaná volnočasová aktivita náplní volného času během víkendu u každého 7. až 8. žáka.

Otázka č. 7 *Jak často trávíš víkend na kroužcích?*

Cílem otázky č. 7 bylo zmapovat, kolik víkendů stráví žák organizovanými volnočasovými aktivitami. Žáci, kteří uváděli volnočasové aktivity se sportovním zaměřením, těmto aktivitám věnovali svůj volný čas o víkendech v rozmezí – každý víkend až každý druhý víkend. Podobnou frekvenci vykazovali také žáci, kteří se věnují

volnočasovým aktivitám s tanečním zaměřením. Žáci praktické ZŠ, kteří vykazovali víkendovou volnočasovou aktivitu, byly především děti s nařízenou ústavní výchovou (aktivity organizované vedením Dětského domova v Písku).

Otázka č. 8 *Dochází s tebou na kroužky některý z rodičů?*

Další otázka byla věnována tomu, zda děti na zájmové aktivity doprovází rodiče. Podrobně v tabulce č. 5

Tabulka č. 5

	Ano	Ne
ZŠ J. K. Tyla	8	22
ZŠ praktický	0	30

U žáků běžné ZŠ, kteří poskytli kladnou odpověď na přítomnost rodičů na zájmových kroužcích, nebylo významně důležité, zda žijí ve městě nebo na vesnici. Jen ve dvou případech se jednalo o žáky z neúplných rodin, v jednom případě o žáka se třemi sourozenci. Jeden žák uvedl, že ho rodiče pouze zajišťují dopravu. Všichni žáci ZŠ praktické uvedli, že je rodiče nedoprovází na kroužky.

Otázka č. 9 *Věnuje se stejné zájmové činnosti někdo z tvých kamarádů?* Tabulka č. 6

Tabulka č. 6

	Ano	Ne
ZŠ J. K. Tyla	26	4
ZŠ praktická	10	7

Z celkového počtu 30 žáků běžné základní školy uvedlo 26 žáků přítomnost svého kamaráda na stejném zájmovém kroužku. Pouze 4 žáci se cítí na zájmové aktivitě osamoceni.

Z celkového počtu 30 žáků praktické ZŠ dochází 10 žáků na zájmový kroužek se svým kamarádem, 7 žáků nemá na kroužku kamaráda, zbytek žáků na otázku neodpověděl.

Tabulka č. 7

ZÁKLADNÍ ŠKOLA J. K. TYLA		
	VŠEDNÍ DEN	VÍKEND
10. Trávíš svůj volný čas s kamarády / v partě?	A, Ano - 23 (82%) B, Ne - 5 (18%)	A, Ano 17-(61%) B, Ne 11- (39%)
11. Trávíš svůj volný čas s prarodiči?	A, Ano - 13 (43%) B, Ne - 17 (57%)	A, Ano- 22 (76%) B, Ne - 7 (24%)
12. Co děláš obvykle s rodiči? Dopln.	Nejčastější odpovědi 1. výlety 2. nákupy a sport 3. učím se, stolní hry, PC	
13. Trávíš svůj volný čas sám?	A, Ano -11 (38%) B, Ne - 18 (62%)	A, Ano- 6 (21%) B, Ne - 23 (79%)
14. Sleduješ televizi? Jak často?	A, Ano - 1-2 hodiny denně- 20 (67%) B, Ano - 2-4 hodiny denně- 7 (23%) C, Ano- více hodin denně - 2 (7%) D, Ne - 1 (3%)	A, Ano - 1-2 hodiny denně - 9 (30%) B, Ano - 2-4 hodiny denně- 16 (53%) C, Ano- více hodin denně - 3 (10%) D, Ne- 2 (7%)
15. Hraješ počítačové nebo televizní hry? Jak často?	A, Ano - 1-2 hodiny denně - 10 (33%) B, Ano - 2-4 hodiny denně - 5 (17%) C, Ano- více hodin denně- 1 (3%)	A, Ano - 1-2 hodiny denně - 12 (40%) B, Ano - 2-4 hodiny denně - 6 (20%) C, Ano- více hodin denně - 6 (20%)

	D, Ne – 14 (47%)	D, Ne – 6 (20%)
16. Trávíš svůj volný čas na sociálních sítích, kolik času?	A, Ano – 1-2 hodiny denně – 15 (52%) B, Ano - 2-4 hodiny denně – 4 (14%) C, Ano- více hodin denně- 1(3%) D, Ne – 9 (31%)	A, Ano – 1-2 hodiny denně-16 (57%) B, Ano - 2-4 hodiny denně-5(18%) C, Ano- více hodin denně- 2(7%) D, Ne- 5(18%)
17. Pomáháš s domácími pracemi?	A, Ano- 23(77%) B, Ne – 7(23%)	A, Ano – 25(86%) B, Ne- 4(14%)
18. Nudíš se?	A, Ano -11 (37%) B, Ne- 19 (63%)	A, Ano- 8(28%) B, Ne- 21(72%)
19. Navštívuješ restaurace nebo diskotéky?	A, Ano- 3 (10%) B, Ne- 27(90%)	A, Ano – 10(33%) B, Ne-20(67%)
20. Čteš?	A, Ano-15(50%) B, Ne- 15(50%)	A, Ano - 16(53%) B, Ne-14(47%)

Tabulka č. 8

ZÁKLADNÍ ŠKOLA PRAKTICKÁ		
	VŠEDNÍ DEN	VÍKEND
10. Trávíš svůj volný čas s kamarády / v partě?	A, Ano- 26 (87%) B, Ne- 4(13%)	A, Ano- 25(83%) B, Ne- 5(17%)
11. Trávíš svůj volný čas s prarodiči?	A, Ano- 9(31%) B, Ne-20(69%)	A, Ano-12(43%) B, Ne-16(57%)
12. Co děláš obvykle s rodiči? Doplň.	Nejčastější odpovědi 1. úklid 2. nakupování a stolní hry 3. nic	

13. Trávíš svůj volný čas sám?	A, Ano-9(30%) B,Ne-21(70%)	A,Ano-10(38%) B, Ne-16(62%)
14. Sleduješ televizi? Jak často?	A, Ano – 1-2 hodiny denně-4(13%) B,Ano - 2-4 hodiny denně-11(37%) C,Ano- více hodin denně-13(43%) D,Ne-2(7%)	A, Ano – 1-2 hodiny denně-3(10%) B,Ano - 2-4 hodiny denně-5(17%) C,Ano- více hodin denně-18(62%) D,Ne- 3(10%)
15. Hraješ počítačové nebo televizní hry? Jak často?	A, Ano – 1-2 hodiny denně-8(28%) B,Ano - 2-4 hodiny denně-9(31%) C,Ano- více hodin denně-9(31%) D,Ne-3(10%)	A, Ano – 1-2 hodiny denně-10(34%) B,Ano - 2-4 hodiny denně-3(10%) C,Ano- více hodin denně-11(38%) D,Ne-5(17%)
16. Trávíš svůj volný čas na sociálních sítích, kolik času?	A, Ano – 1-2 hodiny denně-11(37%) B,Ano - 2-4 hodiny denně-7(23%) C,Ano- více hodin denně-10(33%) D,Ne-2(7%)	A, Ano – 1-2 hodiny denně-11(37%) B,Ano - 2-4 hodiny denně-5(17%) C,Ano- více hodin denně-12(40%) D,Ne-2(7%)
17. Pomáháš s domácími pracemi?	A,Ano-22(73%) B,Ne-8(27%)	A,Ano- 25(86%) B,Ne-4(14%)
18. Nudíš se?	A,Ano-13(43%) B,Ne-17(57%)	A,Ano-12(41%) B,Ne-17(59%)
19. Navštěvuješ restaurace nebo diskotéky?	A,Ano-16(55%) B,Ne-13(45%)	A,Ano-18(64%) B,Ne-10(36%)

20. Čteš?	A,Ano-10(33%)	A,Ano-14(52%)
	B,Ne-19(66%)	B,Ne-13(48%)

Tabulky č. 7 a č. 8 shrnují informace o tom, jak tráví žáci svůj volný čas ve všední dny a o víkendech. Respondenti byli dotazováni na míru času, který stráví s rodinou, s vrstevníky, o samotě. V jaké míře věnují svůj volný čas sledováním TV, počítačovým a televizním hrám a kolik času vymezují komunikaci na sociálních sítích. Podrobné údaje jsou zanesené v tabulkách, nyní se podrobněji vyjádřím k významným odlišnostem.

U žáků základní školy je uvedeno vyšší procento času stráveného s partou ve všedních dnech, o víkendu tento údaj zhruba o čtvrtinu klesá, což si lze vysvětlit společnými aktivitami s rodiči či sportovním vyžitím.

Další zajímavý údaj se objevil v souvislosti s trávením volného času s prarodiči a to právě u žáků základní školy J. K. Tyla. Počet žáků, kteří tráví svůj volný čas s prarodiči, se během víkendu téměř zdvojnásobil (lze vysvětlit společnými rodinnými návštěvami prarodičů). U žáků praktické ZŠ se tento počet zvyšuje jen nepatrně.

V oblasti aktivit, které vykonávají děti společně s rodiči, se mezi oběma skupinami žáků opět vyskytují významné rozdíly. U dětí ze ZŠ J. K. Tyla jsem nejčastěji zaznamenávala odpovědi: 1. výlety, 2. nákupy a sport, 3. učím se, stolní hry, PC. U žáků ZŠ praktické téměř jedna třetina žáků uvedla jako společnou aktivitu úklid, dále se děti věnují společně s rodiči nakupování a stolním hrám, třetí místo zaujímaly odpovědi – jsem doma, nic.

Volný čas o samotě tráví ve všední dny 38% žáků ze základní školy J. K. Tyla, o víkendech tento údaj o polovinu klesá. Jak je výše uvedeno, klesá i údaj o čase stráveném během víkendu s partou, z toho vyplývá, že tento čas tráví žáci ve větší míře se svými rodinami. U žáků praktické ZŠ se tento údaj poněkud odlišuje, víkend tráví o samotě více žáků.

V oblasti sledování TV vykazují vyšší hodnoty žáci ZŠ J. K. Tyla v rozsahu 1-4 hodiny denně, ve vyšších hodnotách, tzn. 4 a více hodin denně pak žáci ZŠ praktické. O víkendech se u těchto žáků čas věnovaný sledováním televize dále o jednu třetinu zvyšuje.

V oblasti hraní počítačových a televizních her evidují významnou odlišnost u žáků ZŠ J. K. Tyla, zejména těch, kteří věnují hrám 4 a více hodin- o víkendech tento počet těchto žáků narůstá až sedmkrát. U žáků ZŠ praktické je počet žáků, kteří hrají hry 4 a více hodin vyšší (desetkrát), o víkendech narůstá jen nepatrně.

Asi polovina žáků ZŠ J. K. Tyla věnuje svůj volný čas komunikaci na sociálních sítích v rozsahu 1-2 hodiny, v rozsahu 2 a více hodin počet žáků klesá. U žáků ZŠ praktické jsou počty respondentů, uvádějících komunikaci na sociálních sítích, nižší (může souviset s absencí PC v domácnosti).

Přibližně stejný počet žáků ZŠ J. K. Tyla i ZŠ praktické věnuje svůj volný čas na výpomoc v domácnosti.

Nudu častěji udávají respondenti ZŠ praktické, u žáků ZŠ J. K. Tyla tento počet o víkendech opět mírně klesá (společné aktivity s rodiči).

Zatím co restaurace popřípadě diskotéky navštěvuje větší polovina dotazovaných žáků ZŠ praktické ve všední dny a o víkendech tento počet dále narůstá, u žáků ZŠ J. K. Tyla je tento počet významně nižší.

Četbou tráví volný čas asi jedna polovina žáků ZŠ J. K. Tyla (ve všední den i během víkendu). U ZŠ praktické jsou hodnoty ve všední den nižší (asi každý třetí žák čte), o víkendu počet žáků, kteří čtou, mírně narůstá (hlavně časopisy).

Otázka č. 21 *Jaké aktivity a činnosti vykonáváš s rodiči?*

Otázka č. 21 měla zmapovat společné volnočasové aktivity dětí s rodiči. S výsledků průzkumu lze usuzovat, že nejvíce aktivit podnikají děti běžné ZŠ se svými rodiči v oblasti – turistika a výlety (23%) na druhém místě se věnují společně sportu a činnostem v domácnosti, na dalším místě pak věnují pozornost vycházkám a návštěvám obchodního centra.

U žáků praktické ZŠ se na prvním místě objevovaly činnosti související s údržbou domácnosti- pomoc v domácnosti. péče o mladší sourozence (27%), jako druhou nejčastější společnou aktivitu uváděli tito žáci návštěvu příbuzných (20%), následovaly nákupy v obchodních centrech a společné vycházky.

Otázka č. 22 *Co dělají tvoji rodiče o víkendu?*

V otázce č 22 jsem zjišťovala, aktivity rodičů během víkendu. Zda tráví čas s dětmi anebo jsou v zaměstnání? Většina žáků běžné ZŠ poskytla odpověď, že jsou rodiče o víkendu doma, čas tráví společně (67%) 6 žáků uvedlo, že jsou rodiče během víkendu v zaměstnání, zbylí 3 žáci podali nejednoznačnou odpověď.

U žáků praktické školy bylo zjištěno: Většina rodičů žáků tráví víkend doma (64%), 1% rodičů tráví víkend v zaměstnání, zbytek žáků neví, kde tráví jejich rodiče čas.

V závěrečné části dotazníkového šetření byla pozornost věnována zkušenostem dětí a mládeže s jevy rizikového chování. Získaná data se nyní pokusím vyhodnotit a interpretovat.

Otázka č. 23 *Máš zkušenosti s kouřením?*

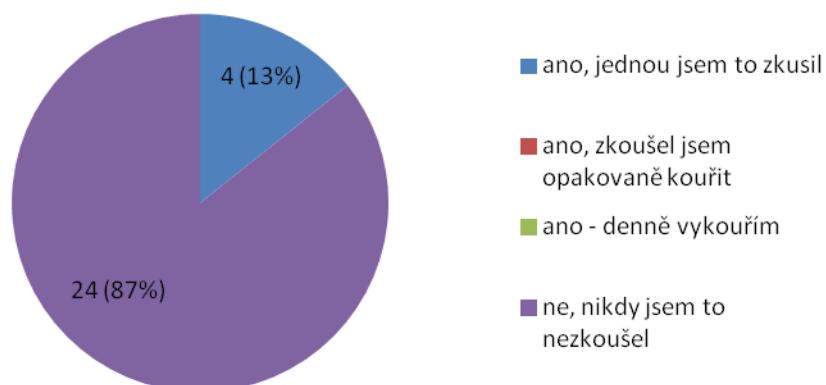
Cílem dotazu na zkušenosti dětí a mládeže s kouřením bylo zjistit, jaké procento tvoří děti, které experimentují s tabákem a jaké procento tvoří naopak pravidelní kuřáci. A existuje-li statisticky významný rozdíl v počtu experimentujících dětí a mládeže ve skupině dětí běžné ZŠ ve srovnání se žáky praktické ZŠ.

Tabulka č. 9

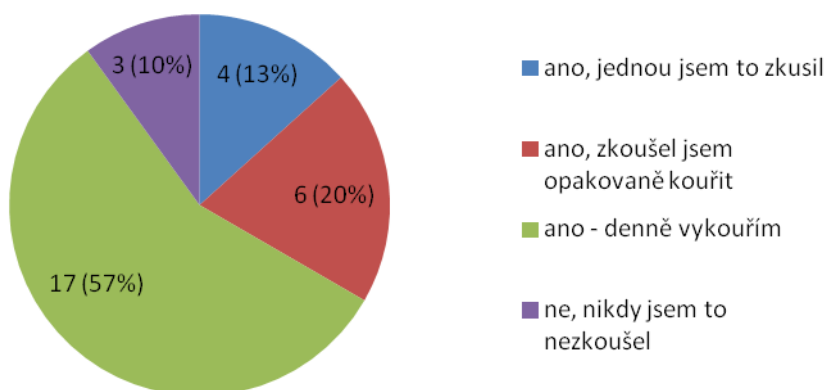
	Jednou jsem to zkusil	Zkoušel jsem opakovaně	Pravidelný kuřák	Nikdy jsem to nezkusil
ZŠ J. K. Tyla	4 (13%)	0 (0%)	0 (0%)	24 (87%)
ZŠ praktická	4 (13%)	6 (20%)	17 (57%)	3 (10%)

U této otázky eviduji statisticky významný rozdíl ve prospěch žáků běžné ZŠ u varianty –nikdy jsem kouřit nezkoušel (takto odpovědělo o 21 žáků méně než-li žáků praktické ZŠ) a dále alarmující výsledek v odpovědi na otázku pravidelného kuřáctví (závislostního chování), kde závislostní chování žáci praktické ZŠ uváděli v nadpoloviční většině (v rozmezí 7-20 cigaret denně).

Kouření - ZŠ J. K. Tyla

Kouření - ZŠ praktická

Otázka č. 24 *Zkoušel jsi někdy pít alkohol?*

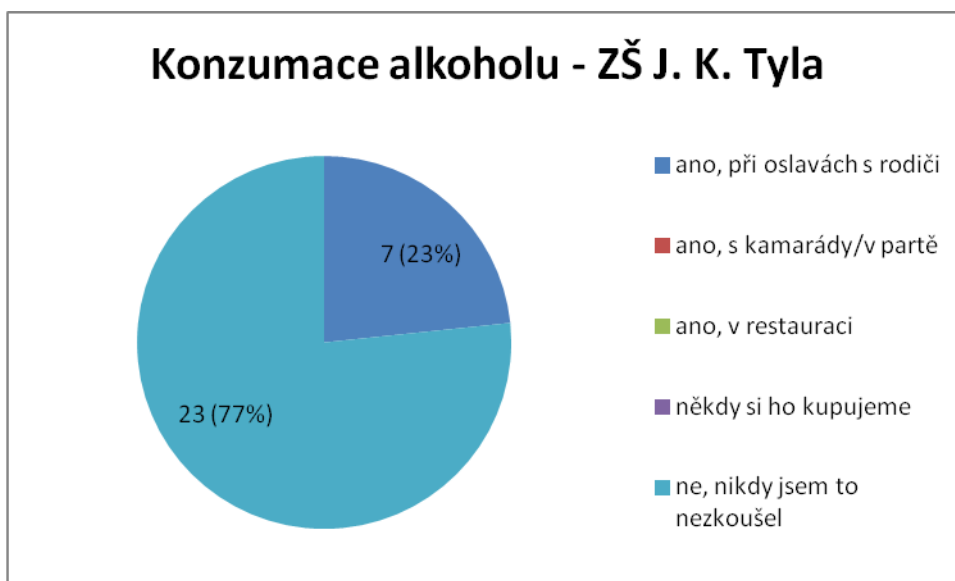
Tato otázka směřovala k detekci frekvence, množství a příležitosti konzumace alkoholu žáky ZŠ. Podrobněji v tabulce č. 10

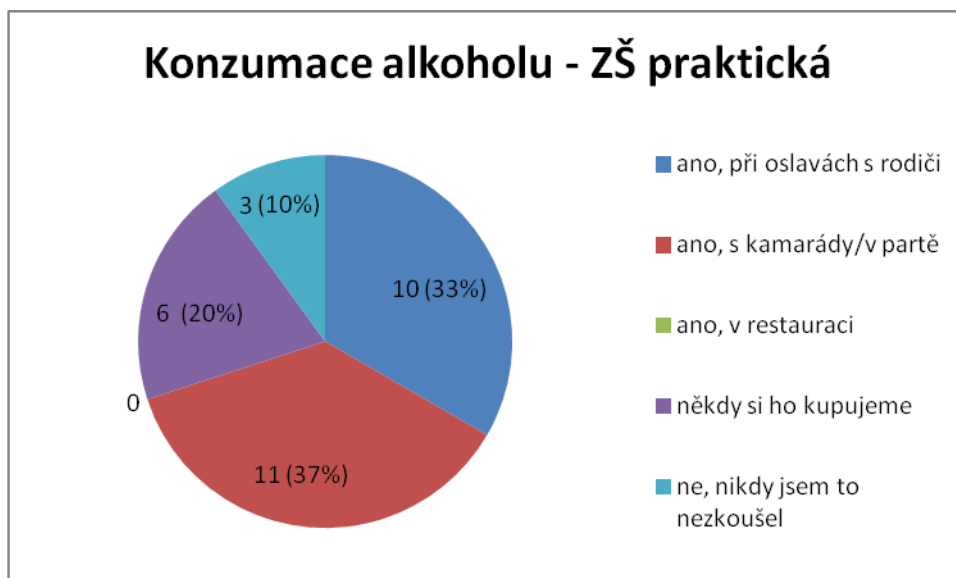
Tabulka č. 10

	Ano při oslavách s rodiči	Ano s kamarády /v partě	Ano v restauraci	Někdy si ho sami kupujeme	Ne, nikdy jsme to nezkoušel
ZŠ J. K. Tyla	7 (23%)	0(0%)	0(0%)	0(0%)	23(77%)
ZŠ praktická	10(33%)	11(37%)	0(0%)	6(20%)	3(10%)

Překvapivé a potěšující odpovědi poskytli žáci běžné ZŠ, kteří v 77% nemají zkušenost s konzumací alkoholu. Sedm žáků (23%) mělo zkušenost s konzumací alkoholu, bohužel pod dohledem rodičů při rodinné oslavě.

U žáků praktické ZŠ se odpovědi na tuto otázku diametrálně odlišovaly. Celkem 11 žáků konzumovalo alkohol s kamarády v partě (37%), 10 žáků (33%) vyzkoušelo pít alkohol pod dohledem rodičů, 6 žáků uvedlo, že si alkohol dokonce někdy sami kupují. Pouze tři žáci nezkoušeli nikdy pít alkohol. (Jedná se o ty samé žáky, kteří ani neexperimentovali s tabákem).

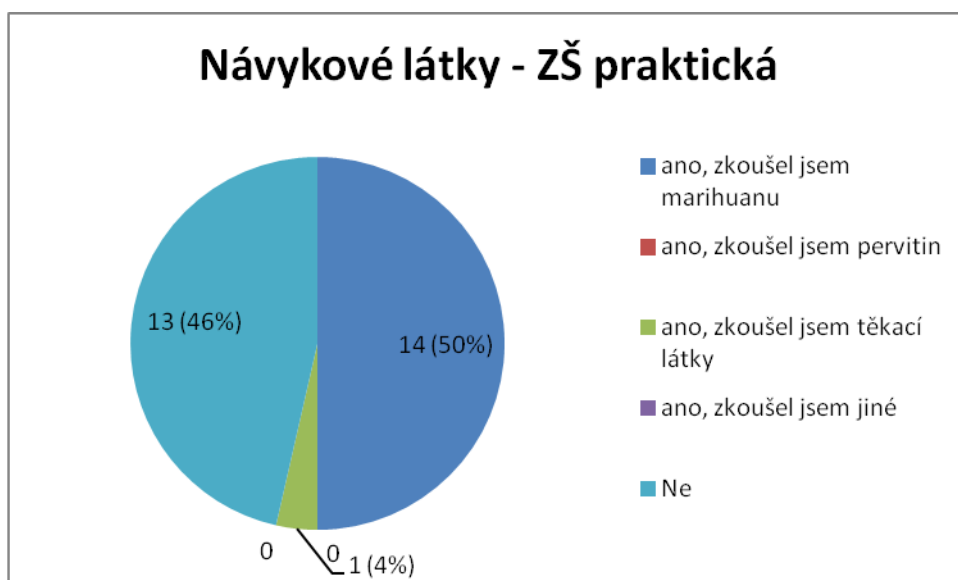
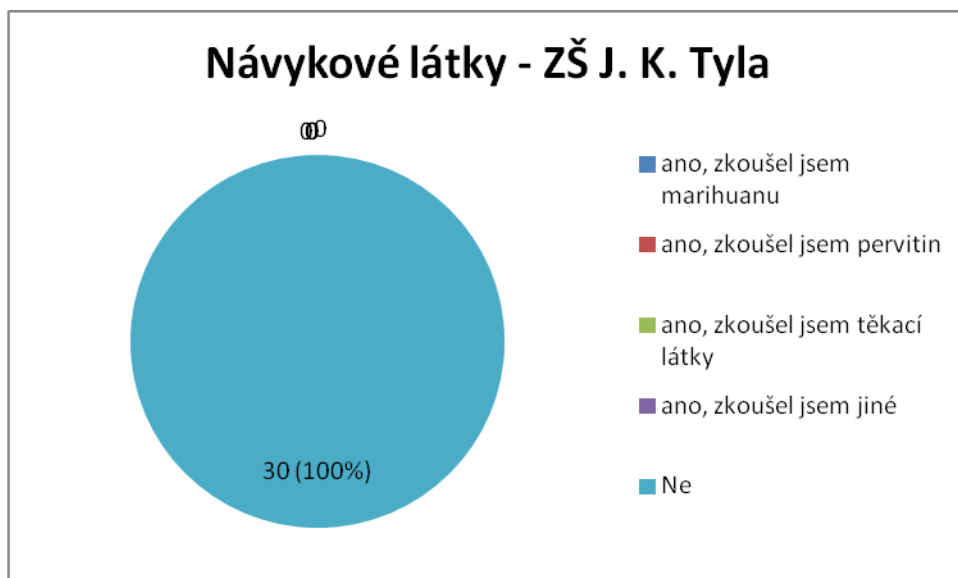
Otázka č. 25 *Jaké jsou zkušenosti s užíváním návykových látek?* Viz tabulka č. 11

Tabulka č. 11

	Marihuana	Pervitin	Těkavé látky	Jiné	Žádné
ZŠ J. K. Tyla	0 (0%)	0(0%)	0(0%)	0(0%)	30(100%)
ZŠ praktická	14(50%)	0(0%)	1(4%)	0(0%)	13(46%)

Odpovědi žáku běžné ZŠ na problematiku experimentování a zkušeností s omamnými psychotropními látkami byly v souladu s mým očekáváním. Otázkou zůstává, do jaké míry jsou tyto odpovědi věrohodné.

Naopak žáci ZŠ praktické potlačili výhodu sociálně žádoucích odpovědí a poskytli podle mého názoru odpovědi věrohodnější. Zkušenost s marihuanou potvrdilo 14 z nich (50%), jeden žák má zkušenost s experimentováním s těkavými látkami. Zkušenost s návykovou látkou popřelo 13 žáků (46%).

Otázka č. 26 *Pokud ano, s kým?*

Tato otázka navazuje na odpověď předešlého dotazu a klade si za cíl v jaké situaci a s jakými lidmi experimentuje žák s drogami.

Odpovědi na tuto otázku lze interpretovat pouze u žáků praktické školy, kteří tuto zkušenost uvedli. Nejčastěji užívali návykovou látku s kamarády /v partě (65%) se sourozenci (18%) a o samotě (18%).

Otázka č. 27 *Máš nějaké zkušenosti s hazardními hrami, hraješ někdy o peníze?*

Pouze 1 žák (3%) běžné ZŠ uvádí zkušenost s hazardními hrami a hrou o peníze. Další 29 žáků (97%) nikdy hazardní hry neprovozovali.

u žáků ZŠ praktické se výsledky zjištění významně liší. Zkušenost s hazardní hrou udává 16 žáků (53%), zbylých 14 žáků (47%) takovou zkušenost popírá.

Otázka č. 28 *Navštěvuješ herny, hraješ automaty?*

S návštěvou herny, hraním automatů nemá zkušenost žádný z dotazovaných žáků základní školy J. K. Tyla. Naopak u ZŠ praktické přiznává 6 žáků (20%) zkušenost s hraním automatů.

Otázka č. 29 *Sázíš?*

Na otázku, zda mají zkušenost se sázením odpovídají žáci takto : Ze 30 žáků ZŠ J. K. Tyla sází 2 žáci (7%), ostatní tuto zkušenost nemají. U žáků ZŠ praktické byly sázky přiznány osmi žáky (27%).

Otázka č. 30 *Už jsi někdy něco ukradl?*

Otázce přiznání se ke krádeži se opět objevuje nepoměr v poskytnutých odpovědích. Zatím co v ZŠ J. K. Tyla přiznávají krádež pouze 2 žáci (7%), tak v ZŠ praktické se ke krádeži přiznalo 26 žáků (87%).

Otázka č. 31 *Patříš do nějaké party?*

Členství v partě uvádí 21 žáků ZŠ J. K. Tyla, což je 72% z celkového vzorku. Dalších 8 žáků (28%) do party nepatří. U žáků ZŠ praktické jsou výsledky obdobné- 23 žáků (79%) uvedlo členství v partě, 6 žáků (21%) k partě nepatří.

Otázka č. 32 *Objevila se ve tvé partě někdy trestná činnost?*

Odpovědi v souvislosti s trestnou činností party, ke které jednotliví žáci patří, jsou diskutabilní. Pouze 1 žák (3%) ZŠ J. K. Tyla přiznává krádeže v partě. Ostatní formy trestné činnosti a agresivního chování jsou žáky zcela popírány. Celkem 29 žáků (97%) uvádí bezproblémové chování členů party.

Z výpovědí žáků ZŠ praktické byly získány odlišné údaje. Z celkového počtu 30 žáků přiznává krádež 10 z nich (33%), 2 žáci (7%) přiznali výtržnictví v partě, další dva

žáci (7%) vandalismus, 7 žáků (23%) popisuje agresivní projevy v chování členů party. A 9 žáků (30%) označuje chování členů party jako bezproblémové.

Otázka č. 33, 34, 35 mapuje **docházku** dětí do škol, zabývá se počtem neomluvených hodin a záškoláctvím. Podrobnější údaje viz tabulka č. 12

Tabulka č. 12

	Chodíš do školy pravidelně		Máš neomluvené hodiny		Byl jsi někdy za školou		
	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano 1x	Ano více x	Ne
ZŠ J. K. T.	29(97%)	1(3%)	1(3%)	28(97%)	1(3%)	2(7%)	27(90%)
ZŠ praktická	23(79%)	6(21%)	14(48%)	15(52%)	7(23%)	6(20%)	17(57%)

Z výsledku šetření v oblasti pravidelné docházky do školy a naopak absencí až záškoláctvím vyplynulo, že pravidelněji do školy dochází žáci ZŠ J. K. Tyla – 97% vykazuje pravidelnou školní docházku, neomluvené hodiny má pouze 1 žák (3%). Záškoláctví přiznávají celkem 3 žáci z toho 1 žák jednorázové záškoláctví a dva žáci opakované.

Docházka žáku do ZŠ praktické je ve srovnání se žáky J. K. Tyla významně nepravidelnější. Do školy nedochází pravidelně 6 žáků (21%), 14 žáků přiznává neomluvené hodiny (48%) a celkem 13 žáků uvádí záškoláctví, z toho 7 žáků jednorázové záškoláctví (23%) a 6 žáků (20%), bohužel, záškoláctví opakuje.

Otázka č. 36 *Jaký je tvůj postoj ke lhaní?*

Smyslem této otázky bylo zjistit postoj žáka ke lhaní obecně (vlastní lež a lhaní ostatních). Podrobněji v tabulce č. 13

Tabulka č. 13

	Lež mi nevadí, někdy sám lžu	Lež mi vadí u druhých	Lhaní nesnáším, sám nikdy nelžu
ZŠ J. K. Tyla	9(31%)	12(41%)	8(28%)
ZŠ praktická	16(55%)	7(24%)	6(21%)

Překvapivé výsledky poskytli žáci obou škol. Zatím co u ZŠ praktické bylo možné méně vyhraněné postoje ke lži a lhaní očekávat a předpokládat, pak u žáků ZŠ J. K. Tyla byly výsledky přinejmenším zarážející. Tvrzení: Lež mi nevadí, někdy sám lžu, poskytlo 9 žáků (31%) souhlasnou odpověď. Fakt, že každý třetí žák lže a má shovívavý postoj ke lhaní vůbec, je přinejmenším k zamyšlení. Dalších 12 žáků odmítá lež u druhých a jen 8 žáků (28%) lež odsuzuje (sami nelžou).

U žáků ZŠ praktické uvádí kladný postoj ke lži 16 žáků (55%) dalším 7 žákům vadí lhaní u ostatních a jen 6 žáků lež odmítá.

Otázka č. 37 *Máš někoho mezi dospělými, kdo je tvým vzorem, na koho by jsi se obrátil v případě potíží?*

Otázku č. 37 jsem zařadila do šetření za účelem zjištění, zda mají žáci vzor a oporu mezi dospělými ve svém okolí.

V ZŠ J. K. Tyla má 26 (90%) žáků svůj vzor v dospělé osobě a pouze 3 žáci (10%) vzor neuvádí a neví na koho se obrátit v náročné situaci. V ZŠ praktické uvádí vzor a oporu mezi dospělými celkem 22 žáků (73%), avšak 8 žáků (27%) oporu a vzor stále hledá.

Otázka č. 38 *Máš nejlepšího kamaráda/kamarádku?*

Tabulka č. 14

	Jednoho	Hodně	Nemám, jsem sám
ZŠ J. K. Tyla	7	23	0
ZŠ praktická	4	24	2

Předposlední otázka byla zaměřena na zjištění kamarádských vazeb. U žáku ZŠ J. K. Tyla převažovala odpověď – Mám hodně kamarádů (23 žáků), 7 žáků uvedlo pevnější přátelskou vazbu k jednomu kamarádovi. Žádný žák se necítí osamocený.

V ZŠ praktické uvádí větší počet kamarádů 24 žáků, další 4 žáci trvalejší kamarádskou vazbu k jednomu a 2 žáci se cítí být sami.

Otázka č. 39 *Dostáváš pravidelné kapesné?*

Tabulka č. 15

	Denně	Týdně	Měsíčně	Nedostávám
ZŠ J. K. Tyla	4	14	4	8
ZŠ praktická	12	14	1	3

Poslední otázka dotazníkového šetření byla orientována na výši kapesného a jeho frekvenci od rodičů směrem k dětem. Výše kapesného kolísala v rozpětí 0-500/týden. 16 žáků z celkového počtu 60 dostává kapesné denně, 28 žáků týdně, 5 žáků jednou za měsíc a 11 žáků nedostává žádné kapesné.

Ze skupiny žáků ZŠ J. K. Tyla obdrží kapesné 14 žáků jednou týdně, čtyři žáci každý den a 4 žáci jeden krát za měsíc. Zbylých 8 žáků finanční prostředky nedostávají.

V ZŠ praktické je situace následující. 12 žáků dostává kapesné denně, 14 žáků jeden krát týdně, jeden žák 1x za měsíc a 3 žáci kapesné nedostávají.

3.5 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1 - *Děti ze základní školy praktické uvádějí četnější výskyt kontaktu s nejrůznějšími projevy rizikového chování - tabák, alkohol, drogy.*

Hypotéza č. 1 byla potvrzena ve všech sledovaných oblastech – zkušenost s tabákem, s konzumací alkoholu a dalších návykových látek se potvrdila ve zvýšené míře u žáků základní školy praktické.

Hypotéza č. 2 - *Struktura volného času u dětí z běžné základní školy je více organizována.*

Žáci základní školy J. K. Tyla významně více preferují volnočasové aktivity. Jejich volný čas je ve vyšší míře řízen, organizován, podporován a kontrolován rodiči. I tato hypotéza se výzkumem potvrdila.

Hypotéza č. 3 - *U dětí z běžné základní školy je účast rodičů (rodiny) na volnočasových aktivitách dětí intenzivnější.*

Dotazníkové šetření prokázalo, že žáci základní školy praktické organizované volnočasové aktivity téměř nenavštěvují. Účast rodičů na volnočasových aktivitách je nulová. U žáků základní školy J. K. Tyla byla aktivní účast rodičů na volnočasových aktivitách dětí prokázána přibližně u jedné třetiny zkoumaného vzorku, vyšší účast rodičů (prarodičů) je evidována hlavně o víkendech.

4 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala problematikou využívání volného času dětmi základních škol. Zajímala mě specifika, která s organizací volnočasových aktivit dětí a mládeže souvisí. Z celospolečenského hlediska si problematika specifík využívání volného času dětmi a mládeží zasluhuje mimořádně zvýšenou pozornost. Tato pozornost by měla vycházet primárně především z řad rodičů, či zákonných zástupců, širší rodiny. Dále by měl problém organizace, struktury volnočasových aktivit dětí oslovovat všechny ty, kteří s dětmi a mládeží pracují. Jedná se zejména o pedagogy ve školách, školní metodiky prevence, pedagogy volného času, instruktory zájmových aktivit, pracovníky nejrůznějších center a Domů pro děti a mládež.

V rámci povinné školní docházky je to tedy především rodina a pedagogičtí pracovníci, kteří se o volný čas dětí starají, snaží se rozvíjet zájmy a předpoklady dítěte, obstarávat smysluplné využití volna dětí tak, aby zájmové aktivity plnily i roli prevence (ochrana dětí před nudou, trestnou činností, apod.). Zájmové aktivity by, v ideálním případě, měly být volbou dítěte, přinášet mu radost a uspokojení a dítě by mělo mít – v takové volnočasové aktivitě - šanci zažít úspěch.

Kromě organizované části volného času dětí a mládeže mě dále zajímal volný čas dětí strávený s rodinami, vrstevníky. Sledovala jsem charakter aktivit, časový rozsah činností, kterými děti naplňují své volno. Ptala jsem se na vliv a význam moderních technologií, médií v životě dítěte. V rámci dotazníkového šetření jsem se dozvěděla, jaký význam má například sledování televize, hraní počítačových her či komunikace na sociálních sítích v životě dítěte.

Sledovala jsem vzájemnou souvislost mezi způsoby využívání volného času dětmi a výskytem projevů rizikového chování. Snažila jsem se hledat příčinné souvislosti mezi některými zjištěnými nálezy. Pro tento účel jsem zvolila k dotazníkovému šetření dvě skupiny. A to děti z běžné základní školy a dále kontrolní skupinu žáků ze ZŠ praktické. Předpokládala jsem významné odlišnosti ve způsobech využívání volného času, v účasti v organizovaných volnočasových aktivitách, do jisté

míry jsem očekávala také odlišnosti v postojích a přístupech rodičů, rodin žáků z obou skupin.

Realizace výzkumného šetření přinesla odpovědi na mnou položené otázky (hypotézy). A další otázky administrací dotazníku vyvstaly. Z mého pohledu by bylo potřebné výsledky průzkumu do budoucna dále zpracovávat, detailněji se zabývat možnostmi k posílení řádu, organizace a struktury využívání volného času dětí. Pozornost by zasluhovalo i hledání možností intenzivnějšího zapojení rodin do využívání volného času dětí. Za potřebné považuji rovněž rozšířit základnu prevence v oblasti rizikového chování našich dětí a mládeže.

Summary

In my Bachelor thesis I looked into the problems of using spare time by the children who attend primary schools. I was interested in the particulars which are connected to the organization of leisure time activities by children and adolescents. From the society-wide point of view the problems of these particulars are worthy of exceptionally high attention. This attention should come out mainly from the parents, legal representatives or extended family. The problem of the organization of children's spare time should appeal to all who work with children and adolescents. It is a case of teachers in schools, school methodists of prevention, leisure time teachers, instructors of the leisure time activities and staff of the various centres which organize children's leisure time activities.

It is mainly the family and the teachers who takes care of the children's spare time, try to develop the interests and the preconditions of a child, secure the meaningful using of children's spare time so that the leisure time activities should fulfil the role of prevention (protection of the child against boredom, criminal activity, etc.). The leisure time activities should ideally be the choice of the child. They should bring them happiness and satisfaction and the child should have an opportunity to experience the success.

Except for the organized part of the children's and adolescent's spare time, I was interested in the spare time which children spend with their parents and peer groups. I studied the character and time schedule of these activities which fill up the children's spare time. I asked the influence and meaning of the modern technologies and the mass media in the life of a child. Under the questionnaire I came to many surprising conclusions (the meaning of television, computer games, communication via social network in the life of a child).

5 Použité zdroje

Publikace:

- BARTLOVÁ, Sylva. *Sociální patologie*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1998
- ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pod učitele*. Praha: Portál, s.r.o., 2001
- HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, s.r.o., 2008
- KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001
- NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti*. Praha: Besip, 1997
- PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, s.r.o., 2008
- POKORNÝ, Vratislav, TELCOVÁ, Jana, TOMKO, Anton. *Patologické závislosti*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s., 2002
- ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998
- SLOMEK, Zdeněk. *Speciální pedagogika, etopedie*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2006
- SPOUSTA, Vladimír a kol. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1996
- SPOUSTA, Vladimír a kol. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1996
- TURČEK, Karol. *Psychopatologické a sociálno-patologické prejavy detí a mládeže*. Bratislava: Iris, 2003
- VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMÉKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995
- VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitků*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1992
- VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie I. Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál s.r.o., 1998

Právní předpisy

§ 247a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění

§ 6b zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

Internetové zdroje

<http://www.skaut.cz/> (aktivní dne 2. 12. 2013)

<http://www.zuspisek.cz/> (aktivní dne 2. 12. 2013)

http://www.mckvitek.eu/?page_id=23 (aktivní dne 2. 12. 2013)

<http://slovník-cizich-slov-online.com/vandalizmus-vandalismus> (aktivní dne 2. 12. 2013)

Jiné zdroje

Adresář poskytovatelů sociálních služeb a dalších neziskových organizací Písecka pro rok 2011

6 Přílohy

6.1 Dotazník

Ahoj kamaráde, kamarádko,
zajímá mě, jak trávíš svůj volný čas, jaké navštěvuješ kroužky, jestli se v tvém okolí objevuje rizikové chování. V této souvislosti tě chci poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Odpovědi jsou anonymní, takže dotazník prosím **nepodepisuj**. Tvé odpovědi budou sloužit pro statistické zpracování.

1. Kolik ti je let?
 2. Do jaké třídy chodíš?
 3. Kde bydlíš?
 - a, město
 - b, vesnice
 4. Z jaké jsi rodiny?
 - a, úplná rodina
 - b, neúplná rodina
 5. Kolik máš sourozenců?
 - a, nemám žádného sourozence
 - b, 1
 - c, 2
 - d, 3
 - e, více
 6. Jaký typ základní školy navštěvuješ?
 - a, běžná základní škola
 - b, praktická základní škola
-

1. Navštěvuješ v týdnu organizované zájmové kroužky?
 - a, Ano
 - b, Ne
2. Typ kroužku
 - a, sportovní
 - b, jazykový
 - c, výtvarný
 - d, hudební
 - e, taneční
 - f, dramatická výchova
 - g, skaut
 - h, jiné -jaké?
3. Navštěvuješ kroužky ve škole?
 - a, Ano
 - b, Ne
4. Navštěvuješ kroužky mimo školu?
 - a, Ano
 - b, Ne
5. Jak často kroužky navštěvuješ
 - a, 1-2x týdně
 - b, 2-4x týdně
 - c, jinak
6. Věnuješ se kroužkům i během víkendu?
 - a, Ano
 - b, Ne
7. Jak často trávíš víkend na kroužcích?
 - a, každý víkend
 - b, 2x do měsíce
 - c, 1x do měsíce
 - d, méně
8. Dochází s tebou na kroužky některý z rodičů?

a, Ano

b, Ne

9. Věnuje se stejné zájmové činnosti někdo z tvých kamarádů?

a, Ano

b, Ne

	VŠEDNÍ DEN	VÍKEND
10. Trávíš svůj volný čas s kamarády / v partě?	A, Ano B, Ne	A, Ano B, Ne
11. Trávíš svůj volný čas s prarodiči?	A, Ano B, Ne	A, Ano B, Ne
12. Co děláš obvykle s rodiči? Dopln.		
13. Trávíš svůj volný čas sám?	A, Ano B, Ne	A, Ano B, Ne
14. Sleduješ televizi? Jak často?	A, Ano – 1-2 hodiny denně B, Ano - 2-4 hodiny denně C, Ano- více hodin denně D, Ne	A, Ano – 1-2 hodiny denně B, Ano - 2-4 hodiny denně C, Ano- více hodin denně D, Ne
15. Hraješ počítačové nebo televizní hry? Jak často?	A, Ano – 1-2 hodiny denně B, Ano - 2-4 hodiny denně C, Ano- více hodin denně D, Ne	A, Ano – 1-2 hodiny denně B, Ano - 2-4 hodiny denně C, Ano- více hodin denně D, Ne

16. Trávíš svůj volný čas na sociálních sítích, kolik času?	A, Ano – 1-2 hodiny denně B, Ano - 2-4 hodiny denně C, Ano- více hodin denně D, Ne	A, Ano – 1-2 hodiny denně B, Ano - 2-4 hodiny denně C, Ano- více hodin denně D, Ne
17. Pomáháš s domácími pracemi?	A, Ano B, Ne	A, Ano B, Ne
18. Nudíš se?	A, Ano B, Ne	A, Ano B, Ne
19. Navštěvuješ restaurace nebo diskotéky?	A, Ano B, Ne	A, Ano B, Ne
20. Čteš?	A, Ano B, Ne	A, Ano B, Ne

21. Jaké aktivity a činnosti vykonáváš s rodiči?

- a, sport
- b, vycházky
- c, výlety
- d, pomoc v domácnosti
- e, návštěvy příbuzných
- f, návštěvy obchodních center
- g, žádné

22. Co dělají tvoji rodiče o víkendu?

- a, jsou doma
- b, jsou v práci
- c, ani nevím
- d, trávíme čas společně

V souvislosti se způsobem trávení volného času by mě zajímaly také tvoje zkušenosti s jevy rizikového chování

23. Máš zkušenosti s kouřením?

- a, Ano, jednou jsem to zkusil
- b, Ano, zkoušel jsem opakovaně kouřit
- c, Ano, jsem pravidelný kuřák - kolik cigaret denně vykouříš?
- d, Ne, nikdy jsem to nezkoušel

24. Zkoušel jsi někdy pít alkohol?

- a, Ano, při oslavách s rodiči
- b, Ano, s kamarády / v partě
- c, Ano, v restauraci
- d, Někdy si ho kupujeme
- e, Ne, nikdy jsem to nezkoušel

25. Jaké jsou zkušenosti s užíváním návykových látek?

- a, Ano, zkoušel jsem marihuanu
- b, Ano, zkoušel jsem pervitin
- c, Ano, zkoušel jsem těkavé látky (čichací)
- d, Ano zkoušel jsem jiné. Jaké?
- e, Ne

26. Pokud ano, s kým?

- a, s kamarády / v partě
- b, se sourozenci
- c, sám

27. Máš nějaké zkušenosti s hazardními hrami, hraješ někdy o peníze?

- a, Ano
- b, Ne

28. Navštěvuješ herny, hraješ automaty?

- a, Ano
- b, Ne

29. Sázíš?

a, Ano

b, Ne

30. Už jsi někdy něco ukradl

a, Ano

b, Ne

31. Patříš do nějaké party?

a, Ano

b, Ne

32. Objevila se v tvé partě někdy trestná činnost?

a, Ano – krádež

b, Ano- výtržnictví

c, Ano- vandalismus

d, Ano agresivní chování vůči okolí – rvačky, slovní a fyzické útoky

e, Ne

33. Chodíš do školy pravidelně?

a, Ano

b, Ne

34. Máš neomluvené hodiny?

a, Ano

b, Ne

35. Byl jsi někdy za školou

a, Ano- 1x

b, Ano- více krát

c, Ne

36. Jaký je tvůj postoj ke lhaní?

a, lež mi nevadí, někdy sám lžu

b, vadí mi u druhých

c, lhaní nesnáším, sám nelžu

37. Máš někoho mezi dospělými, kdo je tvým vzorem, na koho by jsi se obrátil v případě potíží?

a, Ano mám více takových lidí

b, Ne, cítím se sám

38. Máš nejlepšího kamaráda, kamarádku?

a, ano mám jednoho

b, ano mám jich hodně

c, ne, nemám, jsem sám

39. Dostáváš pravidelné kapesné?

a, Ano, dostávám každý den/Kč

b, Ano dostávám každý týden/Kč

c, Ne, nedostávám